

A2003:010

Ekonomiska effekter av integration och invandring

*Daniel Rauhut
Gustaf Blomberg*

Ekonomiska effekter av integration och invandring

Daniel Rauhut
Gustaf Blomberg

ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon 063 16 66 00
Telefax 063 16 66 01
E-post info@itps.se
www.itps.se

För ytterligare information kontakta Daniel Rauhut
Telefon 063 16 66 12
E-post daniel.rauhut@itps.se
ISSN 1652-0483

Förord

De demografiska förändringarna förändrar utbudet på arbetskraft under de närmaste 10–15 åren. För att klara den framtida välfärden måste fler arbeta och betala skatt. I samband med 2002 års valrörelse lyftes invandring och integration fram som två olika medel för att öka arbetskraftsutbudet och bredda skattebasen. Sedan dess har frågan om vad som är mest lönsamt för Sverige debatterats flitigt.

Det finns skilda uppfattningar om vilka effekter invandring och integration har på den ekonomiska tillväxten och samhällsekonomin. Sverige behöver såväl invandring som integration för att skapa tillväxt och bevara välfärden.

Föreliggande rapport sammanfattar tidigare forskning, nationell som internationell, kring de ekonomiska effekterna av integration och invandring. Författare är Daniel Rauhut och Gustaf Blomberg.

Stockholm, oktober 2003

Sture Öberg,
generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	5
1 Inledning	7
2 Invandrarnas position på arbetsmarknaden	11
2.1 En historisk återblick.....	11
2.2 Relativ arbetslöshet och sysselsättning.....	12
2.3 Invandrarnas relativa inkomster.....	14
2.4 Skatter och transfereringar	16
3 Integrationen av invandrarna	19
3.1 Den förda politiken.....	19
3.2 Barn med utländsk bakgrund.....	20
3.3 Brottslighet, segregation och diskriminering	21
3.4 En misslyckad integration.....	22
4 Ekonomiska effekter av invandring	25
4.1 Svenska erfarenheter av tidigare invandring	25
4.2 Ekonomiska effekter av invandring i andra länder	26
4.3 Sammanfattning	28
5 Ekonomiska effekter av integration	29
5.1 Budgeteffekter av integration.....	29
5.2 Budgeteffekter av integration i andra länder.....	30
5.3 Sammanfattning	31
6 Effekter på den ekonomiska tillväxten	33
6.1 Invandring.....	33
6.1.1 Neoklassisk teori.....	33
6.1.2 Teorin om den duala arbetsmarknaden	34
6.1.3 New Economics of Migration	35
6.1.4 Relativa faktorpriser och incitament till substitution	36
6.2 Integration	37
6.2.1 Arbetskraftsreserv och inkomstöverföringar	37
6.2.2 Neoklassisk teori.....	38
6.2.3 Teorin om den duala arbetsmarknaden	39
6.3 Sammanfattning	39
7 Sammanfattande kommentarer	41
Appendix	45
Referenser	55

Sammanfattning

Trots att arbetskraftsinvandringen under 1960-talet länge setts som nödvändig för att den svenska industrin skulle kunna expandera var de ekonomiska effekterna av invandringen små. Inkomstöverföringarna från invandrarna till de infödda uppgick till cirka en procent av BNP per år under 1950- och 60-talen. Några långsiktigt positiva effekter på tillväxten har inte påvisats och skattningar för att bestämma invandringens samhällsekonomiska överskott har visat att detta i princip varit försumbart. Sedan början av 1970-talet har invandrarnas situation på arbetsmarknaden gradvis försämrats, och 1990-talets kris drabbade dem hårdare än de flesta andra grupper i samhället. Parallellt med denna utveckling har den svenska integrationspolitiken misslyckats.

För att rädda tillväxt och välfärd har frågan om en ny arbetskraftsinvandring åter aktualiserats. Ekonomisk teori ger inget entydigt svar på om invandring automatiskt ger välfärd och tillväxt. Om invandring skall ge en positiv effekt på den ekonomiska tillväxten förutsätter detta att invandrad arbetskraft kan ersätta inhemsk. Dessutom krävs att de inte motverkar strukturomvandlingen, samt att de har en hög geografisk och yrkesmässig rörlighet.

En ökad integration av utrikes födda på arbetsmarknaden skapar positiva effekter på den offentliga budgeten. För Sveriges del har dessa effekter beräknats motsvara 1,4 procent av BNP för 2001. Effekterna är i realiteten större då den andra generationens invandrare inte inkluderats i beräkningarna. En integration på arbetsmarknaden av personer med utländsk bakgrund skulle göra arbetskraften större i Sverige, men den skulle även ge Sverige en konkurrensfördel. För att kvinnorna i de flesta EU-länder skall nå samma förvärvsfrekvens som männen krävs att omfattande investeringar görs för att bygga upp barnomsorgen i dessa länder. Om detta över huvudtaget kommer att ske, så kommer det att ta tid. Den tiden kan Sverige utnyttja genom att integrera de invandrare som redan finns i Sverige på den svenska arbetsmarknaden.

Frågan är inte om Sverige skall satsa på *antingen* invandring *eller* integration – för att bevara välfärd och skapa tillväxt *behövs både och!*

1 Inledning

De invandrare som anlände till Sverige efter andra världskrigets slut och fram till mitten av 1970-talet mötte en gynnsam arbetsmarknadssituation, och hög sysselsättning rådde under denna tid bland både invandrare och svenskar. Sysselsättningsgraden bland invandrarna var till och med högre än bland de inrikes födda.¹ En inkomstöverföring från invandrarna till de infödda skedde fram till och med 1980, men efter 1990 har en inkomstöverföring skett från de inrikes födda till invandrarna.²

Från 1970-talet och framåt försämrades arbetsmarknadssituationen för invandrare. Denna utveckling förstärktes under 1980-talet trots den då rådande högkonjunkturen. I och med 1990-talets lågkonjunktur förvärrades situationen ytterligare och återhämtningen har därefter gått trögt. En viss stabilisering av läget har skett på senare år men invandrare som grupp lider fortfarande av klart lägre sysselsättningsgrad och klart högre arbetslöshet jämfört med den inrikes födda befolkningen.³ De möjliga bakomliggande orsakerna är många och svåra att fastställa, men studier tyder på att en del av förklaringen till dessa skillnader kan hänföras till olika former av diskriminering på den svenska arbetsmarknaden.⁴ Andra studier pekar på att de organisatoriska förändringarna på arbetsmarknaden som hör samman med övergången från ett industrisamhälle till ett postindustriellt samhälle samt den ökade internationaliseringen missgynnat invandrarna på arbetsmarknaden. Landsspecifika och kulturspecifika kunskaper, vilka invandrarna saknar, spelar en allt större roll på arbetsmarknaden.⁵

Konsekvenserna av den uppkomna situationen kan dock inte isoleras till invandrargruppen, utan innebär också ekonomiska förluster för det svenska samhället som helhet. Den dåliga integrationen av invandrarna på den svenska arbetsmarknaden leder till en ökad belastning på den offentliga sektorns utgiftssida, samtidigt som invandrarnas tillskott till

¹ Se t.ex. Lundh & Ohlsson (1994a, 1994b) samt Ekberg & Löfmark (2003)

² Ekberg (1998a, 1999, 2002).

³ Ekberg & Löfmark (2003).

⁴ Se t.ex. Le Grand & Szulkin (2000).

⁵ För en översikt, se t.ex. Lundh & Ohlsson (1994a, 1994b), Bevelander et al. (1997), Scott (1999), Bevelander (2000) Broomé et al. (1996, 2001), Välfärdspolitiska rådets rapport (1998, 2002), och Rosholm et al. (2001).

den offentliga sektorns intäktssida blir mindre.⁶ Hur stora dessa förluster är, eller snarare hur stora samhällsekonomiska vinster som skulle kunna göras om invandrarna kunde nå samma sysselsättningsgrad och inkomster som de inrikes födda, har hittills inte uppmärksammats i någon större omfattning.

I samband med valrörelsen 2002 aktualiserades frågan om en ny arbetskraftsinvandring för att klara välfärden och öka den svenska tillväxten. Två huvudläger utkristalliserade sig ganska snabbt: de som förespråkade en ny stor arbetskraftsinvandring och de som förespråkade att de invandrare som redan fanns i Sverige först skulle integreras på arbetsmarknaden innan någon ny arbetskraftsinvandring äger rum. Debatten har präglats av tydliga för- eller motargument för såväl en ny arbetskraftsimport som en integration av de invandrare som redan finns i Sverige. Tyvärr har debatten även utmärkts av en hel del spekulation snarare än på fakta.

Syftet med denna studie är dels att diskutera vilka *samhällsekonomiska effekter* en arbetskraftsinvandring respektive en förbättrad integration av de invandrare som redan finns på den svenska arbetsmarknaden skulle kunna ge upphov till, dels att tentativt diskutera vilka *tillväxtpolitiska effekter* en ökad invandring respektive integration skulle ge. *Förutsättningarna* för arbetskraftsinvandring och integration är naturligtvis även viktiga att belysa. Då några tidigare studier från ITPS har analyserat olika aspekter av arbetskraftsinvandring⁷ kommer tyngdpunkten i denna rapport att ligga på en arbetsmarknadsintegration av de invandrare som redan finns i Sverige.

Studien inleds med en genomgång av hur invandrarnas situation på arbetsmarknaden förändrats under de senaste decennierna. Tyngdpunkten ligger på deras relativa arbetslöshet, deras relativa sysselsättningsgrad samt deras relativa inkomster. Det tredje kapitlet diskuterar den förda invandringspolitiken och dess effekter på invandrarnas integration i det svenska samhället. Efter detta ges en översikt på de ekonomiska effekter invandringen gett i såväl Sverige som i andra länder samt vad man kan förvänta sig att en ny stor arbetskraftsinvandring skulle kunna ge Sverige ekonomiskt sett. I kapitel sex skattas budgeteffekterna av en hypotetisk situation där invandrarna ges samma sysselsättningsgrad och inkomster

⁶ Ekberg & Löfmark (2003).

⁷ Rauhut (2002b, 2002c).

som de inrikes födda. Man kan då beräkna förändringar på skattebasen och på transfereringarna. Resultatet av dessa beräkningar jämförs sedan med de få internationella studier som gjorts. Studiens näst sista kapitel för en diskussion kring vilka tillväxtpolitiska effekter en arbetskraftsinvandring respektive integration av de invandrare som redan finns på den svenska arbetsmarknaden skulle ge. Studien avslutas med några sammanfattande kommentarer.

2 Invandrarnas position på arbetsmarknaden

2.1 En historisk återblick

Flera konjunkturella faktorer samverkade för att skapa den gynnsamma utvecklingen under 1950- och 1960-talen. Återuppbyggnadsarbetet i Europa efter andra världskriget gynnade den svenska industrin med en stor export som följd. Denna stimulerade i sin tur den svenska hemmamarknaden.⁸ Ett resultat blev en ökad efterfrågan på arbetskraft. Samtidigt som utnyttjandet av den inhemska arbetskraftsreserven ökade, huvudsakligen i form av ett högre arbetskraftsdeltagande från kvinnornas sida, kom cirka 600 000 personer att immigrera till Sverige mellan 1950 och 1970.⁹

Wadensjö anser att ”om vi bortser från specialistmigrationen, så kännetecknas det typiska invandraryrket av att det är ett arbetaryrke som kräver kort eller ingen formell utbildning, att lönen är relativt låg och framförallt att arbetsmiljön är mindre tillfredsställande. En undersökning av invandrarnas yrkessammansättning i Sverige visar till exempel att invandrarna är överrepresenterade i yrken med stora yrkesrisker”.¹⁰ Den invandrade arbetskraften kom att koncentreras i låglöneyrken med okvalificerat arbete,¹¹ och i det flesta fall handlade det om yrken som den svenska arbetskraften lämnat.¹²

Det finns forskare som, något förenklat, menar att näringsliv, kapitalägare och högutbildade höjer sina inkomster om en omfattande invandring äger rum, vilket vanligtvis innebär att dessa grupper förespråkar en invandring. Lågutbildade kommer att se sina redan låga inkomster bli ännu lägre om en invandring äger rum. Detta leder till att låginkomsttagare, deras fackliga organisationer etcetera brukar vara motståndare till ar-

⁸ Eklund (2001). Se även Lundh och Ohlsson (1994b) och Essén (2002).

⁹ Ohlsson (1999).

¹⁰ Wadensjö (1981, sid. 90). En internationell migration av specialister sker ständigt. För Sveriges del har detta inneburit att ungefär lika många utländska specialister kommer till Sverige som svenska specialister som tar anställning utomlands. Mycket få av dem som invandrat har haft ett tjänstemannayrke i sitt hemland.

¹¹ Lundh och Ohlsson (1994a, 1994b).

¹² Wadensjö (1981).

betskraftsinvandring.¹³ Den svenska invandrapolitiken har i stor utsträckning präglats av industrins efterfrågan på arbetskraft.¹⁴

Efter påtryckningar från bland annat LO förändrades invandringslagstiftningen 1967 och efter 1975 kom arbetskraftsinvandringen att upphöra helt.¹⁵ Under 1980- och 1990-talen har arbetskraftsinvandringen ersatts med en anhörig- och flyktinginvandring. Merparten av dessa invandrare har sitt ursprung i länder utanför Europa, och de har haft svårt att komma in på den svenska arbetsmarknaden.¹⁶

2.2 Relativ arbetslöshet och sysselsättning

När man analyserar de långsiktiga trenderna för andelen sysselsatta bland utrikes och inrikes födda upptäcker man att de utrikes födda männen hade en högre andel sysselsatta under 1960-talet än de inrikes födda. Mellan 1970 och 1990 minskade andelen sysselsatta för utrikes födda män kraftigt relativt de inrikes födda. De inrikes födda männen fick en högre andel sysselsatta än de utrikes födda redan mellan 1970–1975. Efter krisen i början av 1990-talet har andelen sysselsatta utrikes födda män minskat dramatiskt relativt de inrikes födda männen.

De utrikes födda kvinnorna hade en högre andel sysselsatta än de inrikes födda fram till 1975. Därefter har andelen sysselsatta bland de inrikes födda kvinnorna ökat snabbare än bland de utrikes födda. Även om det skedde en minskning för båda grupperna i samband med 1990-talskrisen, så var minskningen dramatisk för de utrikes födda kvinnorna.

Den relativa arbetslösheten bland utrikes födda män och kvinnor var, i grova tal, dubbelt så hög som för inrikes födda män och kvinnor mellan 1977 och 1992. Fram till 1997 bokstavligen talat exploderade arbetslösheten bland de utrikes födda männen och kvinnorna relativt de inrikes födda. Den följande nedgången av arbetslösheten bland de utrikes födda var dock mer markant än bland de inrikes födda. Trots detta var arbetslösheten bland de utrikes födda dubbelt så hög som för de inrikes födda år 2001.¹⁷

¹³ Johnson (1980).77

¹⁴ Ebbeson (1997)

¹⁵ Lundh och Ohlsson (1994b), och Lundh (1994)

¹⁶ Lundh och Ohlsson (1994b).

¹⁷ Välfärdspolitiska rådets rapport (2002).

Generellt sett har den relativa sysselsättningsgraden för utländska medborgare minskat kraftigt under perioden 1950–2001: från 120 procent av de inföddas sysselsättningsgrad år 1950 till 74 procent år 1995. År 2001 hade denna siffra ökat till 79 procent av de inföddas sysselsättningsgrad.¹⁸ Skillnader mellan sysselsättningsgraden hos utrikes födda män och kvinnor är tidvis även stor. Detta framkommer i tabell 1.

Strukturuomvandlingen i samband med 1970-talets kris drabbade invandrarna hårt, då de främst arbetade i de industrisektorer som slogs ut under denna kris.¹⁹ Den höga sysselsättningsgraden hos invandrarna fram till mitten av 1970-talet hör samman med att detta var arbetskraftsinvandrare. Invandrare som kom under 1980- och 1990-talen, det vill säga flykting- och anhöriginvandrare, har fått det svårare att etablera sig på arbetsmarknaden, mätt i såväl arbetslöshet som sysselsättningsgrad.²⁰ Denna bild bekräftas i flera studier.²¹

¹⁸ Ekberg (2002).

¹⁹ Lundh och Ohlsson (1994a, 1994b).

²⁰ Valfärdspolitiska rådets rapport (1998)

²¹ Rosholm et al. (2001), Bevelander et al. (1997), Ekberg & Andersson (1995), Ekberg (1997a), Ekberg & Gustafsson (1995), Häll (1997), Scott (1999), Bevelander (2000), Bevelander & Skyt-Nielsen (2001), Valfärdspolitiska rådets rapport (1998, 2002), Essén (2002) Broomé et al. (1996, 2001) och Broomé & Bäcklund (1998).

TABELL 1

Index för sysselsättningsgrad bland utrikes födda 16–64 år 1950–001. Sysselsättningsgrad hos svenskfödda=100

År	Män	Kvinnor	Totalt
1950	--	--	120*
1960	100	110	104
1967	--	--	110*
1975	98	102	100
1978	95	101	98
1987	90	89	90
1991	84	83	83
1995	75	72	74
2000	79	74	77
2001**	81	77	79

* Könsuppdelad information saknas för detta år.

** Avser första halvåret 2001.

Källa: Ekberg (2002).

Förändringarna över tiden av den relativa sysselsättningsgraden och den relativa arbetslösheten bland utrikes födda hör samman med att invandringen ändrat karaktär från arbetskraftsimport till flykting- och anhöriginvandring.

2.3 Invandrarnas relativa inkomster

De icke-nordiska invandrarnas inkomster 1948–1967 låg under svenskarnas inkomster. Inkomsterna för invandrare relativt svenskar för icke-nordiska tjänstemän låg exempelvis på 96 procent och för de icke-nordiska arbetarna på 86 procent år 1948. Vissa förändringar skedde 1958, då relativinkomsterna för icke-nordiska tjänstemän låg på 92 procent och för arbetare på 95 procent. Detta mönster kom att förändras fram till 1967. Relativinkomsterna för icke-nordiska tjänstemän hade då sjunkit till 76 procent och för arbetare till 86 procent.²²

²² Ohlsson (1978).

Den genomsnittliga årliga arbetsinkomsten för invandrade män var 97 procent av de svenska männen 1975. De invandrade männen genomsnittliga arbetsinkomst relativt svenska män har sedan sjunkit till 96 procent 1980, 94 procent 1985 och till 91 procent 1990. Motsvarande utveckling finns även för invandrade kvinnors genomsnittliga årsinkomster: 1975 var de 106 procent av de svenska kvinnornas, men hade 1990 sjunkit till 97 procent.²³

Andra studier visar på att flera invandrargrupper (till exempel tyskar, norrmän, amerikaner och tjecker) hade högre medelinkomster än svenskarna 1970, medan ingen invandrargrupp hade högre medelinkomster än svenskarna 1990. Snarare låg inkomsterna för vissa grupper avsevärt under svenskarnas inkomster.²⁴ I stor utsträckning påverkas invandrarernas inkomstutveckling av om de kommer från typiska flyktingländer eller från typiska arbetskraftsländer.²⁵

Utvecklingen efter 1991 är fortsatt dystert. Av andelen hushåll med inkomster mindre än 50 procent av medianinkomsten stod hushåll där båda var födda i Sverige för 3,2 procent 1991, vilken ökade till 4,4 procent år 2000. Motsvarande andelar för hushåll där båda var födda utomlands var 8,6 procent år 1991 och 11,6 procent år 2000.²⁶ Andelen utländska medborgare bland socialbidragstagarhushållen har ökat från 4 procent 1950 till knappt 20 procent 1995. Om flyktingarna räknas in ökar siffran till över 30 procent 1995.²⁷ Detta är inte en för Sverige unik företeelse. Även invandrarna i USA har blivit allt mer beroende av socialbidrag under 1980- och 1990-talen.²⁸

²³ Ekberg & Andersson (1995).

²⁴ Scott (1999). Se även Ekberg & Gustafsson (1995) och Gustafsson (1997).

²⁵ Ekberg & Andersson (1995) och Rashid (2002).

²⁶ SCB (2001a)

²⁷ Rauhut (2002a).

²⁸ Borjas (2001). Han konstaterar vidare att socialbidragsberoendet är mycket högt bland de lågutbildade invandrarna, medan det är lågt hos de välutbildade.

2.4 Skatter och transfereringar

Flera studier har gjorts av den offentliga sektorns transfereringar till och från invandrare. De pekar på att under 1950-, 1960- och 1970-talen skedde betydande överföringar från invandrarna till den inhemska befolkningen. De beräkningar som gjorts visar på att denna omfördelning kulminerade kring 1970, men att invandrarna fortfarande var nettobetallare fram till 1970-talets slut. Kring mitten av 1980-talet var transfereeringarna från invandrarna ungefär lika stora som de transfereringar som gjordes till dem. Bakgrunden till denna förändring har att göra med invandrarnas situation på arbetsmarknaden. Under 1990-talet har, som en konsekvens av att invandrarna fått det ännu svårare att ta sig in på arbetsmarknaden, den inhemska befolkningens transfereringar till invandrarna varit större än invandrarnas transfereringar till den inhemska befolkningen.²⁹ Utvecklingen måste även ses i ljuset av att invandringen under 1950-, 1960- och början av 1970-talet utgjordes av en arbetskraftsinvandring. Under 1980- och 1990-talen har invandringen kommit att domineras av flykting- och anhöriginvandring. Då det inte funnits någon efterfrågan på invandrad arbetskraft har dessa senare anlända invandrare haft svårt att etablera sig på arbetsmarknaden.

Några forskare hävdar till och med att om det skall vara samhällsekonomiskt lönsamt med invandring måste invandraren vara mellan 20 och 30 år, högutbildad och sakna försörjningsansvar i hemlandet. Då överstiger nämligen invandrarens skattebetalningar till den svenska staten de bidrag och transfereringar den enskilde invandraren erhåller. Är invandraren över 50 år vid invandringsstillfället handlar det om en genomsnittlig förlust på 1,1 miljoner kronor per invandrare under dennes livscykel i Sverige. Med 1990 års åldersfördelning hos invandrarna förlorar staten i genomsnitt 175 000 kronor per invandrare. Detta beror på att dessa invandrare betalar mindre i skatt än de erhåller i transfereringar.³⁰

En stor transfereringspost till invandrarna utgörs av långtidssjukskrivningar och förtidspensioneringar.³¹ Riksförsäkringsverket konstaterar i

²⁹ Wadensjö (1972), Ekberg (1983), Gustafsson et al. (1990), Ekberg och Gustafsson (1995), Ekberg och Andersson (1995), samt Gustafsson och Larsson (1997).

³⁰ Storesletten (2002). Författaren medger att beräkningarna är mycket känsliga för förändringar i de antaganden som beräkningarna bygger på. Vidare får invandrarnas åldersstruktur en oproportionerligt stor betydelse för den samhällsekonomiska lönsamheten av invandring enligt det sätt Storesletten (2002) bygger sina beräkningar på.

³¹ Gustafsson et al. (1990), Broomé et al. (1996), RFV (1990, 1996, 2001) och Bengtsson & Scott (2002).

en studie att ”eftersom invandrapopulationen i sin helhet har en sämre position på arbetsmarknaden än svenskar, så förklarar yrkesstrukturen bland invandrare en avsevärd del av deras överrepresentation bland långtidssjukskrivna och förtidspensionärer”.³² Främst handlar det om förslitningsskador på rörelseorganen³³, vilket kan förklaras med att invandrarna kommit att arbeta med de tyngsta och mest riskfyllda arbetsuppgifterna på den svenska arbetsmarknaden.³⁴ Redan år 1970 konstaterades det att invandrarna var överrepresenterade i yrken med höga yrkesskadefrekvenser.³⁵ Detta förhållande hade inte förändrats under 1990-talet.³⁶

Vid analyser av deltagandegraden i de olika socialförsäkringarna, samt socialbidrag framkommer det att invandrarna är överrepresenterade i mottagandet av arbetslöshetsersättning, KAS, förtidspensioner och socialbidrag.³⁷ Då det svenska socialförsäkringssystemet är uppbyggt enligt inkomstbortfallsprincipen innebär låga inkomster och svag förankring på arbetsmarknaden även en svag position i socialförsäkringarna.³⁸

³² RFV (1996, sid. 16).

³³ RFV (1990).

³⁴ RFV (2001).

³⁵ Wadensjö (1981).

³⁶ Häll (1997).

³⁷ Ekberg & Hammarstedt (1999).

³⁸ Edebalk et al. (1998).

3 Integrationen av invandrarna

3.1 Den förda politiken

Under lång tid syftade invandrapolitiken till att assimilera invandrarna så att de skulle försvenskas så snabbt som möjligt. Under den andra halvan av 1960-talet kom denna syn att förändras.³⁹ Den nya invandrar- och minoritetspolitiken som presenterades av regeringen under 1970-talet byggde på *jämlikhet, valfrihet och samverkan*: ”Invandrar- och minoritetspolitiken bör präglas av en strävan av att skapa jämlikhet mellan invandrare och svenskar. Invandrarna och minoriteterna bör ges möjlighet att välja i vilken mån de vill gå upp i en svensk kulturell identitet eller bibehålla och utveckla den ursprungliga identiteten. Politiken bör även inriktas på att skapa samverkan mellan svenskar och invandrare för att öka solidariteten mellan dem liksom möjligheterna för invandrarna att påverka beslut som rör deras egen situation”.⁴⁰ I realiteten kom samtliga dessa tre mål att överges ganska snabbt.⁴¹

Den svenska invandrapolitiken formades under 1960-talets arbetskraftsinvandring och med den tidens politiska anda.⁴² I och med att förutsättningarna för att föra 60-talspolitik har förändrats är den politiken inte längre tillämplig.⁴³ Under 1990-talet började en återvandringspolitik implementeras som ett komplement till invandringspolitiken.⁴⁴ Statens invandrarverk fick särskilda medel för att förmå invandrare att återvända.⁴⁵

³⁹ Rojas (1995) och Lundh och Ohlsson (1994b).

⁴⁰ Proposition 1975:26, sid. 1.

⁴¹ Se den sammanfattning Rauhut (2002b) ger i denna fråga.

⁴² Lundh och Ohlsson (1994b).

⁴³ Holm (1992).

⁴⁴ Holgersson (1997). Argument har även framförts om att återvandring skulle innebära ett kompetenstillskott till ursprungslandet. En återvandringspolitik kan kopplas samman med biståndspolitiken, vilken borde leda till positiva effekter för såväl in- som utvandringslandet (Björkman et al. 1996).

⁴⁵ Törnqvist (1997) redogör för de program som fanns 1997 för att förmå Bosnier och personer från Afrikas horn att återvända.

3.2 Barn med utländsk bakgrund

De skillnader som finns mellan totalbefolkningen och barn med utländsk bakgrund är problematisk. Då den svenska forskningen inte har kunnat visa på vad dessa skillnader beror på är kunskapen kring invandrarnas barn i Sverige begränsad.⁴⁶ Nya studier pekar på att möjligheterna för invandrarnas barn att förbättra sin sociala och ekonomiska position i det svenska samhället till stor del beror på om deras föräldrar lyckats bli integrerade i det svenska samhället eller ej. Mot bakgrund av detta är det av största vikt att integrationen av invandrare tar fart och blir lyckosam.⁴⁷

Skillnaderna mellan invandrarnas barn och den genomsnittliga befolkningen i Sverige är anmärkningsvärt stora. Gruppen barn med utländsk bakgrund uppvisar anmärkningsvärt sämre ekonomiska förhållanden än genomsnittet för totalbefolkningen, men bättre än första generationens invandrare. Vidare uppvisar gruppen generellt sett en högre arbetslöshet än totalbefolkningen. Andelen i tidsbegränsade anställningar är dessutom större än för *såväl* totalbefolkningen *som* för första generationens invandrare.⁴⁸

Att ha svensk examen är inte heller någon garanti för att få arbete för gruppen barn med utländsk bakgrund. Sett över alla utbildningar har studenter med utländsk bakgrund en dubbelt så hög arbetslöshet som personer med svensk bakgrund. Av de studenter med utländsk bakgrund som utbildat sig till tandläkare är 34 procent arbetslösa två år efter examen, medan endast 6 procent av dem med svensk bakgrund. För tandhygienister är arbetslösheten 34 procent för dem med utländsk bakgrund två år efter examen, men endast 8 procent för dem med svensk bakgrund. För andra bristyrken såsom läkare och sjuksköterskor är arbetslösheten ungefär dubbelt så hög för dem med utländsk bakgrund än för dem med svensk bakgrund.⁴⁹

⁴⁶ Några av de få studier som gjorts är t.ex. Schröder & Vilhelmsson (1998), Arai et al. (2000) och Ekberg & Rooth (2001). Se även Ekberg (1997a, 1997b), Ekberg och Gustafsson (1995). Se även Leiniö (1995), Häll (1997) Rojas (1994) och Valfärdspolitiska rådets rapport (2002).

⁴⁷ Österberg (2002).

⁴⁸ Arai et al. (2000). Valfärdspolitiska rådets rapport (2002) och Integrationsverket (2003).

⁴⁹ Högskoleverkets årsbok (2003).

3.3 Brottlighet, segregation och diskriminering

Andersson menar att den tidigare arbetskraftsinvandringen har bidragit till den segregation som finns idag och denna grundlades redan under 1970-talet till följd av ökande inkomstklyftor mellan svenskar och invandrare. Den mer etniskt baserade segregationen bygger dels på en inflyttning av invandrare till vissa geografiska områden, dels på en utflyttning av svenskar från vissa geografiska områden.⁵⁰

Flera studier har på olika sätt visat att diskriminering av invandrare och av personer med utländsk bakgrund förekommer.⁵¹ Integrationsverkets integrationsrapport för 2002 är en allt annat än uppmuntrande läsning. Den svenska arbetsmarknaden är inte etniskt neutral, ungdomar med utländsk bakgrund har det svårare på arbetsmarknaden än ungdomar med svensk bakgrund, utbildningssystemet är utformat för och av svenskar, och invandrare och personer med utländsk bakgrund har ett sämre boende och hälsa än svenskar. Själva diskrimineringen ligger inbäddad i samhällsstrukturen.⁵²

En mycket debatterad fråga är brottligheten bland invandrarna. Forskningen visar mycket skilda resultat i kring denna fråga.⁵³ Studier har gjorts som visar att gärningsmannens resursstyrka, sociala kontakter, tillfällesstruktur, delaktighet i samhället samt befolkningsdemografiska förhållanden (andelen män i befolkningen och åldersstruktur) har stor betydelse för brottsnivån.⁵⁴ Gärningsmannens socialgrupp har större betydelse för brottsbenägenheten än gärningsmannens etniska bakgrund.⁵⁵

⁵⁰ Andersson (2000).

⁵¹ Se t.ex. Broomé et al. (1996, 2001), Broomé & Bäcklund (1998), Valfärdspolitiska rådets rapport (2002) och Högskoleverkets årsbok (2003).

⁵² Integrationsverket (2003).

⁵³ Ahlberg (1996), Martens (1998), Brottsförebyggande rådet (2000).

⁵⁴ Brottsförebyggande rådet (2000).

⁵⁵ Dagens Nyheter (2002).

3.4 En misslyckad integration

I praktiken lever svenskar och invandrare idag i hög utsträckning åtskilda (även om olika invandrargrupper lyckats olika med att förankra sig i det svenska samhället), under helt olika ekonomiska villkor.⁵⁶ Vissa debattörer menar att en kulturell protektionism av det svenska i Sverige råder.⁵⁷ Jämfört med svenskarna har invandrarna har högre utbildning, lägre sysselsättning, sämre arbetsmiljö, sämre hälsa, sämre ekonomi, sämre boende och materiell standard, mindre och färre sociala nätverk och är i större utsträckning offer för kriminalitet.⁵⁸ Invandrarna står även utanför de arenor där politiska beslut fattas. Det finns tendenser till att den politiska klyftan mellan invandrare och den övriga befolkningen håller på att vidgas, något som försvårar en förbättring av deras villkor.⁵⁹ Sammantaget har, i ljuset av de mål som politikerna ställt upp, den integrationspolitik som hittills förts misslyckats.⁶⁰

Omvandling och utvecklingskraft skapas av en ekonomis förmåga till förnyelse. Gamla lösningar, spelregler och organisationsformer som tidigare varit till fördel för en ekonomisk tillväxt kan bli ett hinder för en fortsatt ekonomisk utveckling när en omvandling av ekonomin sker. För att kunna bibehålla de välfärdssystem vi har i Sverige idag krävs en kontinuerlig förnyelse av den ekonomiska strukturen och en ekonomisk tillväxt. Ett omvandlingstryck i ekonomin skapar ett tryck på företagen att vara så effektiva som möjligt – annars sjunker lönsamheten. Här spelar institutioner en viktig roll i det att de kan stimulera till förnyelse och tillväxt. Arbetsorganisationen skall vara utformad så att en faktorvara, till exempel arbetskraft, kan utnyttjas på det mest effektiva sättet och därmed skapa lönsamhet.

⁵⁶ T.ex. Molina (2000), Rojas (1994, 1995), Gür (1995), Gür och Hellman (1996), Broomé et al. (2001), Molin (2000), Roselius och Häll (1999), Andersson et al. (1992), Fürth (1993) och Bevelander et al. (1997). Se även Statens Invandrarverk (1997).

⁵⁷ Rojas (1994, 1995), Gür (1995), Gür och Hellman (1996), Broomé et al. (2001), Jonsson (1993) och Johansson (2000) diskuterar den svenska kulturrasismen och likhetsideologin.

⁵⁸ Häll (1997).

⁵⁹ Demokratirådets rapport (1998).

⁶⁰ Arai et al. (2000) och Välfärdspolitiska rådets rapport (2002). Se även Integrationsverket (2003).

Att utrikes födda och personer med utländsk bakgrund inte kommer in på den svenska arbetsmarknaden är slöseri med kunskap och kompetens. I detta fall stimulerar de institutioner som finns på arbetsmarknaden inte till förnyelse och tillväxt, utan bevarar snarare en struktur som är ineffektiv och motverkar tillväxt. Om dessa institutioner förändras, så att utrikes födda och personer med utländsk bakgrund lättare kommer in på den svenska arbetsmarknaden, kommer dels inkomstöverföringen från svenskar till utrikes födda och personer med utländsk bakgrund att avta, dels kommer utrikes födda och personer med utländsk bakgrund att kunna öka sin konsumtion och investera i till exempel bostäder. Samtliga ökar efterfrågan, vilket gynnar tillväxt och välfärd.

4 Ekonomiska effekter av invandring

4.1 Svenska erfarenheter av tidigare invandring

Den arbetskraftsimport som ägde rum under 1960-talet har länge setts som nödvändig för att den svenska industrin skulle kunna expandera. Det är viktigt att komma ihåg att denna expansion skedde *extensivt*, det vill säga genom en expansion med hjälp av befintlig teknologi och mer arbetskraft. Expansionen kunde även ha skett *intensivt*, det vill säga genom att ersätta arbete med kapital. Man ansåg att produktionen kunde höjas genom att anställa fler personer och använda samma teknologi. Produktionen kan även höjas genom att till exempel mindre arbetskrävande produktionsmetoder införs. Att bara använda mer arbetskraft och befintlig teknik ger ingen *långsiktig* produktivitetsförbättring.⁶¹

Den dominerande uppfattningen bland forskare idag är att syftet med den fria invandringen under 1950-talet var att minska arbetskraftsbristen under högkonjunkturer samt i expansiva branscher. Detta skulle motverka alltför höga löneökningar och ha en stabiliserande effekt på konjunkturen. Under 1960-talet kom den invandrade arbetskraften att sysselsättas i lågproduktiva företag och branscher, vilket kom att motverka den ekonomiska strukturomvandlingen. Den ekonomiska krisen under 1970-talet innebar att dessa företag och branscher slogs ut.⁶² Arbetskraftsinvandringen till stagnerande företag och branscher kan således snarare ha bidragit till en ekonomisk stagnation då en överföring av resurser till mer expansiva och dynamiska branscher förhindrades.⁶³

Under efterkrigstiden fram till 1980 har inkomstöverföringar via den offentliga sektorn skett från invandrarna till den svenska befolkningen. Den årliga inkomstöverföringen var trots allt ganska liten, då den inte översteg en procent av BNP.⁶⁴ Transfereringarna från invandrarna till de infödda kulminerade kring 1970, och uppgick då uppskattningsvis till knappt två procent av BNP.⁶⁵ Inkomstöverföringarna mellan invandrare och inrikes födda var netto lika med noll 1980–1985. Invandrarna beta-

⁶¹ Dahmén (1992).

⁶² Lundh & Ohlsson (1994b), Scott (1999) och Bevelander (2000).

⁶³ Se den diskussion Ekberg (1983) för kring detta.

⁶⁴ Ekberg (1999).

⁶⁵ Ekberg (2002). I Ekberg (1999) skattas dock inkomstöverföringarna från invandrarna till de infödda till ca en procent av BNP kring 1970.

lade således lika mycket i skatt som de fick i transfereringar.⁶⁶ Under 1990-talet har det istället skett inkomstöverföringar från de inrikes födda till invandrarna. Storleken på inkomstöverföringen uppgick till 0,9 procent av BNP 1991, och 1994 hade inkomstöverföringarna från de infödda till invandrarna ökat till två procent av BNP. Inkomstöverföringarna till invandrarna har sedan stabiliserats på denna nivå.⁶⁷

Några simuleringsstudier för Sverige har även gjorts för att skatta de *långsiktiga* effekterna av en arbetskraftsinvandring har på BNP per capita, och resultaten visar på att den samhällsekonomiska vinsten invandringen under 1960-talet ger är obetydlig.⁶⁸ Skattningar har även gjorts för att bestämma invandringens samhällsekonomiska överskott. När invandrarnas genomsnittsprодукt överstiger deras marginalprodukt uppstår ett samhällsekonomiskt överskott. De resultat som framkommit av skattningarna visar att det samhällsekonomiska överskottet av invandring varit försumbar i Sverige.⁶⁹

4.2 Ekonomiska effekter av invandring i andra länder

Det finns inte särskilt många studier som beräknat invandringens effekter på inkomstöverföringar mellan infödda och invandrare, eller på invandringens effekter på ekonomisk tillväxt. Två studier över inkomstöverföringarna i Danmark visar att de inrikes födda har fört över inkomster till invandrarna motsvarande cirka en procent av BNP. Studien analyserade situationen i mitten av 1990-talet.⁷⁰ I en norsk studie för 1993 framkom det att flyktningbefolkningen genererade en nettokostnad för den offentliga sektorn på cirka 0,9 procent av BNP.⁷¹ En annan studie visar på att de årliga inkomstöverföringarna från de inrikes födda i Norge till invandrarna uppgick till knappt en procent av BNP.⁷²

Vissa amerikanska studier visar istället på ett positivt samband mellan en befolkningstillväxt genom invandring och ekonomisk tillväxt. Den mest kända studien har gjorts av Julian Simon och han menar att invandring har en tydlig positiv effekt på den ekonomiska tillväxten.⁷³ Andra studier

⁶⁶ Gustafsson (1990). Se även Gustafsson et al. (1990)

⁶⁷ Ekberg (1999). Se även Gustafsson & Österberg (2001).

⁶⁸ Ekberg (1977, 1983). Se även den diskussion Ekberg & Gustafsson (1995) för kring detta.

⁶⁹ Ekberg (1998b).

⁷⁰ Christensen (1995) och Økonomiministeriet (1997).

⁷¹ Larsen & Bruce (1996).

⁷² Larsen (1996).

⁷³ Simon (1999).

av invandringens effekter på den amerikanska ekonomin visar att hur invandringen påverkar mottagarlandets ekonomi beror på invandrarnas humankapital samt deras geografiska och yrkesmässiga mobilitet. Skattningar visar att en ökning av invandringen till USA med en procent leder till en ökning av tillväxten med 0,1 procent.⁷⁴ Beräkningar av inkomstöverföringar från invandrare till inrikes födda i USA visar att inkomstöverföringen 1998 uppgick till 0,1 procent av BNP, eller uppgick till 30 US dollar per infödd.⁷⁵

Det finns även studier som visar att inkomstöverföringarna från invandrare till inrikes födda i USA har varit negativ.⁷⁶ 1990 gjordes inkomstöverföringar från de inrikes födda till invandrarna på 16 miljarder US dollar, vilket motsvarade 0,3 procent av USA:s BNP.⁷⁷ En nyligen gjord studie pekar på att inkomstöverföringen från infödda till invandrare i USA uppgick till mellan 166 och 226 US dollar per inhemskt hushåll under år 1996.⁷⁸

I Kanada har man funnit en positiv inkomsteffekt från invandrarna till de inrikes födda⁷⁹, vilket även är fallet i Australien⁸⁰ och Schweiz.⁸¹ En studie över inkomsteffekterna i Tyskland visar på inkomstöverföringar från invandrare till inrikes födda⁸², medan en senare studie visar på det motsatta. Att inkomstöverföringarna har ändrat riktning förklaras med att invandrarnas sysselsättningsläge förändrats sedan 1960-talet, liksom invandrarnas ålderssammansättning.⁸³

⁷⁴ Friedberg & Hunt (1995).

⁷⁵ Borjas (2001).

⁷⁶ Blau (1984) och Weintraub (1984).

⁷⁷ Borjas (1994).

⁷⁸ Hanson et al. (2002).

⁷⁹ Akbari (1989).

⁸⁰ Kakwani (1986).

⁸¹ Straubhaar & Weber (1994).

⁸² Miegel (1984).

⁸³ Ulrich (1994).

4.3 Sammanfattning

Invandringens effekter på den ekonomiska tillväxten i Sverige tycks ha varit liten. Under perioden 1950 till 1980 skedde det inkomstöverföringar från invandrarna till de inrikes födda motsvarande en procent av BNP, och denna överföring kulminerade kring 1970 då överföringarna uppgick till knappt två procent av BNP. I mitten av 1980-talet var inkomstöverföringarna noll, och under 1990-talet har inkomstöverföringarna från de inrikes födda till invandrarna uppgått till två procent av BNP. Mycket talar för att arbetskraftsimporten under 1960-talet motverkade den ekonomiska omvandlingen och förvärrade krisen på 1970-talet.

Vid en internationell jämförelse visar det sig att det invandrarna genererar positiva inkomstöverföringar i vissa länder, medan motsatt förhållande råder i andra länder. Om invandring har en positiv eller negativ inverkan på den ekonomiska tillväxten är oklar. Detta beror dels på att endast ett fåtal internationella studier analyserat detta, dels på grund av att uträkningarna är mycket känsliga för vilka antaganden som görs.

Slutsatsen är att döma av såväl historiska erfarenheter som internationella jämförelser, är det realistiskt att tro att storleken av framtida inkomstöverföringar från invandrare till inrikes födda troligen blir ganska blygsamma. Om en framtida invandring ger en positiv effekt på den ekonomiska tillväxten förutsätter att invandrarna har en hög substituerbarhet med svensk arbetskraft och dessutom att invandrarna har en hög geografisk och yrkesmässig mobilitet.

5 Ekonomiska effekter av integration

5.1 Budgeteffekter av integration

Få beräkningar har gjorts kring budgeteffekterna av en ökad arbetsmarknadsintegration av de utrikes födda i Sverige. Ekberg och Andersson baserar sina beräkningar på 1991 års budget och analyserar endast de invandrare som anlände 1980–1990. De finner att budgetförstärkningen skulle motsvara 0,8 procent av BNP om utrikes födda personer hade haft samma sysselsättningsfrekvenser som de inrikes födda.⁸⁴ Att budgetförstärkningen blir så pass liten kan förklaras med att de endast analyserade de personer som invandrat till Sverige mellan 1980 och 1990. Gruppen omfattade inte mer än cirka 285 000 individer, vilket gör att trots en så liten population blir budgeteffekten relativt stor.

Ekberg gör för 1991 en tvärsnittsanalys av alla utrikes födda i Sverige och finner då att tillskottet till budgeten skulle ha motsvarat 1,3 procent av BNP om de utrikes födda hade haft samma sysselsättningsfrekvenser som de inrikes födda.⁸⁵

I en nyligen skriven uppsats har en enkel skattning gjorts av vilka budgeteffekterna skulle bli år 2001 om de utrikes födda skulle ha haft samma sysselsättningsfrekvens och inkomster som de inrikes födda. Resultaten visar på att budgeteffekten skulle motsvara cirka 1,4 procent av BNP år 2001. Det är framför allt gruppen utrikes födda utanför västvärlden som skulle stå för de största budgeteffekterna vid en arbetsmarknadsintegration av de utrikes födda.⁸⁶

Även om de beräkningar som gjorts för 2001 hamnar nära de Ekberg gjorde för 1991 måste man dock vara medveten om att krisen under 1990-talet försämrade invandrarnas situation på den svenska arbetsmarknaden. Studierna analyserar situationen ett år före krisen och några år efter krisen. Spontant sett tycker vi att skillnaderna borde ha varit större mellan dessa båda år. Att så inte är fallet kanske beror på att båda åren var högkonjunkturår.

⁸⁴ Ekberg & Andersson (1995).

⁸⁵ Ekberg (1999).

⁸⁶ Se appendix

Vidare måste man vara medveten om att de hittills gjorda studierna endast analyserar gruppen *utrikes födda*. Samtidigt har nyligen publicerad forskning visat att *andra generationens invandrare*, som är födda på 1970-talet och framöver, har svårt att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden.⁸⁷ Det finns således skäl att tro att en integration av *alla personer med utländsk bakgrund* på den svenska arbetsmarknaden skulle ha en bra mycket större budgetförstärkande effekt än vad hittills gjorda studier kring en ökad integration av utrikes födda visat på.

5.2 Budgeteffekter av integration i andra länder

Under 1960-talet hade invandrarna en bra position på den tyska arbetsmarknaden, och deras åldersstruktur var gynnsam. I takt med att invandrarnas sysselsättningsgrad relativt tyskarnas försämrats har invandrarna gått från att vara en tillgång för den tyska ekonomin, genom att de bidragit till inkomstöverföringar till den inhemska befolkningen, till att den infödda befolkningen för över inkomster till invandrarna. För att invandrarna åter skall bli en tillgång krävs att deras relativa sysselsättningsgrad förbättras.⁸⁸

Att bristande arbetsmarknadsintegration ligger till grund för att inkomstöverföringar från infödda till invandrare ägt rum i Norge har påtalats i ett flertal studier. Om invandrarna integreras bättre på den norska arbetsmarknaden kommer positiva ekonomiska effekter att uppstå.⁸⁹ Motsvarande slutsatser dras även i studier för Danmark.⁹⁰

I en komparativ studie över invandrarnas arbetsmarknadsintegration i Västeuropa framkommer det att de utrikes föddas har en mångdubbelt högre arbetslöshet än de inrikes födda och är mer bidragsberoende än inrikes födda. Slutsatsen som dras i en studie av Brücker et al. är att EU skall försöka uppmuntra dem för EU ekonomiskt lönsamma individerna att invandra, medan de som förväntas utgöra en börda för EU:s skattebetalare skall hindras från att invandra.⁹¹ Implicit pekar studien på att en bristande arbetsmarknadsintegration av invandrarna i flertalet av EU:s medlemsländer leder till en kostnad för skattebetalarna, men att kostnaden skulle vändas till ett tillskott om invandrarna integrerades på ar-

⁸⁷ Se t.ex. Valfärdspolitiska rådets rapport (2002).

⁸⁸ Ulrich (1994).

⁸⁹ Larsen (1996), Larsen & Bruce (1998), Pettersen & Mønnesland (1996), samt Mønnesland (1998).

⁹⁰ Christensen (1998), Økonomiministeriet (1997), och Valfärdspolitiska rådets rapport (2002).

⁹¹ Brücker et al. (2002).

betsmarknaden. Att bara låta personer som är attraktiva på arbetsmarknaden invandra till EU skulle således leda till en nettoöverföring från invandrarna till de inrikes födda.

Integrationen av invandrare på den amerikanska arbetsmarknaden ser annorlunda ut än i Europa. Arbetskraftdeltagandet för de utrikes födda är totalt sett obetydligt lägre (66,7 procent) relativt de infödda (67,2 procent). Den skillnad som trots allt finns beror främst på ett betydligt lägre deltagande bland utrikes födda kvinnor.⁹² Invandrare har inte alls samma problem med arbetslöshet i USA som i flera europeiska länder. Mellan 1992 och 2000 föll arbetslöshetssiffrorna rejält överlag för de stora etniska grupperna i USA och invandrare hade 2002 en arbetslöshet på 4,2 procent jämfört med 4,0 procent för de inrikes födda. Invandrarna tjänade dock endast 75,6 procent av de inrikes föddas medianveckolön.⁹³ Samtidigt har socialbidragsberoendet och beroendet av andra socialförsäkringar och bidrag ökat kraftigt över tiden för de utrikes födda i USA. Detta förklaras ofta med att invandrarna främst tar lågavlönat och okvalificerat arbete, vilket är svårt att försörja sig på.⁹⁴

5.3 Sammanfattning

Två studier har analyserat vilken budgetförstärkande effekt som skulle uppstå om en integration på den svenska arbetsmarknaden av de utrikes födda ägde rum. De visar på en budgetförstärkande effekt på 0,8 respektive 1,3 procent av BNP för 1991. Ytterligare en studie har gjorts, vilken analyserat den situation som förelåg år 2001. Studien visar på att den budgetförstärkande effekten skulle uppgå till 1,4 procent av BNP.

Samtliga tre studier har analyserat vilka effekterna skulle bli av en arbetsmarknadsintegration av de utrikes födda. Samtidigt har gruppen andra generationens invandrare fått det allt svårare att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. Det är därför inte orimligt att anta att en integration av alla personer med utländsk bakgrund på den svenska arbetsmarknaden skulle ge avsevärt större budgetförstärkande effekter än vad de tre gjorda studierna visat på.

⁹² Mosisa (2002).

⁹³ The Economist (2002) och U.S. Department of Labor (2001). Se även Blomberg (2003a) för en översikt.

⁹⁴ Hanson et al. (2002) och Borjas (2001).

I studier för europeiska länder har den bristande integrationen på arbetsmarknaden även framhållits som en väsentlig faktor vilken bidragit till att invandrarna nu inte längre genererar inkomstöverföringar till den inrikes födda befolkningen.

Integrationen av invandrarna på den amerikanska arbetsmarknaden ser annorlunda ut än i Europa. I motsats till de europeiska länderna får invandrarna i USA arbete, men samtidigt har de ofta så låga löner att det är svårt att leva på dem. Detta har lett till ett ökat beroende av socialbidrag och socialförsäkringar bland invandrarna i USA.

Det gäller att vara medveten om att frågan om integration på arbetsmarknaden även handlar om hur väl arbetsmarknaden fungerar. En arbetsmarknadsintegration behöver inte innebära att andelen som vid olika tillfällen står utanför arbetsmarknaden blir lägre, utan kan även indikera en brist i arbetsmarknadens funktion.

6 Effekter på den ekonomiska tillväxten

6.1 Invandring

6.1.1 Neoklassisk teori

Givet ett antal antaganden menar neoklassisk makroteori att invandring leder till ekonomisk tillväxt. Det viktiga är om immigranterna har med sig tillräckligt mycket humankapital till mottagarlandet för att kompensera för den utspädning av det fysiska kapitalet per capita som sker i och med att de invandrar. Har invandrarna lägre humankapital än den inhemska befolkningen kommer den ekonomiska tillväxten att avta, medan den ekonomiska tillväxten kommer att öka om invandrarna har ett högre humankapital än den inhemska befolkningen.⁹⁵

Om en kapitalbreddning sker i samband med invandring kan en omfattande invandring fördröja en strukturomvandling. Strukturomvandlingen kan bromsas upp då svaga företag och stagnerande sektorer kan anställa arbetskraft till lägre löner. Istället bevaras den existerande ekonomiska strukturen.⁹⁶ Risken finns att ett större utbud av arbetskraft leder till mer arbetsintensiva investeringar än vad fallet skulle ha varit utan invandring.⁹⁷ Detta får den ekonomiska tillväxten att bromsa in eller avta.

I den neoklassiska makroteorin kring migration görs antagandet att antalet arbetstillfällen är konstant och att invandringen ökar arbetskraftens storlek. Följden blir att fler kommer att konkurrera om färre arbeten. Detta leder till att jämviktsläget förskjuts och lönerna sjunker.⁹⁸ Inkomstförändringar på grund av invandring slår, enligt denna teori, framför allt mot låginkomsttagarna.⁹⁹ Samtidigt kommer vinsterna för kapitalägarna att öka i invandringslandet¹⁰⁰, samt inkomsterna för högutbildade.¹⁰¹

⁹⁵ Friedberg & Hunt (1995). Se även Borjas (1995).

⁹⁶ Maillat (1974).

⁹⁷ Wadensjö (1981) och Elliott (1991).

⁹⁸ Fassmann & Münz (1995). Se även Zimmermann (1995) och OECD (2002).

⁹⁹ Johnson (1980).

¹⁰⁰ Layard et al. (1994).

¹⁰¹ Johnson (1980).

Givet att invandraren är ung, välutbildad, saknar försörjningsansvar och får arbete direkt vid ankomsten till det nya landet kommer invandringen att medföra stora skattevinster för mottagarlandet. Enligt neoklassisk teori kommer invandraren under dessa förutsättningar att betala mer i skatt än vad han eller hon får i bidrag och annat understöd.¹⁰²

6.1.2 Teorin om den duala arbetsmarknaden

Industrialisering och ekonomisk utveckling har inneburit att många arbeten rationaliserats bort och att den allmänna utbildningsnivån hos arbetskraften höjts. Samtidigt behövs ofta fortfarande en mer okvalificerad arbetskraft för vissa typer av arbeten. När arbetskraft saknas i det nedre segmentet på arbetsmarknaden får detta den ekonomiska tillväxten att sakta in. Problemet kan för det mesta lösas genom att ersätta arbete med kapital. Inom arbetsintensiva branscher i det nedre segmentet på arbetsmarknaden kan inte arbete ersättas med kapital när den inhemska arbetskraften ratar dessa branscher. Alternativen är att importera arbetskraft eller att samhället genomgår en mer genomgripande förändring av samhället och dess institutioner, arbetsorganisation och teknik. Tillväxten kan på kort sikt hållas uppe genom arbetskraftsinvandring, medan en genomgripande samhällsförändring ger positiva effekter på tillväxten på lång sikt.¹⁰³

Enligt denna teori är invandrare villiga att utföra lågstatusarbeten till lägre löner än andra grupper på arbetsmarknaden. Invandrarna tränger inte undan inhemsk arbetskraft, enligt denna teori, utan tar snarare arbeten den inhemska arbetskraften inte vill ha och de accepterar arbeten till lägre löner. Följden blir att invandrarna kommer att utgöra en komplementär arbetskraft och de påverkar inte heller lönebildningen för den inrikes födda arbetskraften.¹⁰⁴

Arbete inom arbetsmarknadens nedre segment innebär lägre löner, och att man betalar mindre skatt än genomsnittet. Arbetskraften i det nedre segmentet kommer ha ett större behov av offentliga bidrag och arbetsförhållandena i det nedre segmentet är osäkra och instabila. I det övre segmentet på arbetsmarknaden råder det motsatta förhållandet. Då den

¹⁰² Layard et al. (1994). Invandring skall uppmuntras under dessa betingelser skall immigration uppmuntras. Någon form av filter byggs in i invandringspolitiken så att endast de för mottagarlandet ekonomiskt mest fördelaktiga invandrarna tillåts immigrera (Borjas 1995).

¹⁰³ Piore (1979).

¹⁰⁴ Piore (1979).

inhemska arbetskraften i högre utsträckning finns i det övre segmentet och den invandrade i det nedre, så kommer den invandrade arbetskraftens beroende av bidrag, understöd och transfereringar vara högre än för den infödda arbetskraften.¹⁰⁵

6.1.3 New Economics of Migration

Precis som inom den neoklassiska ekonomin använder sig New Economics of Migration av en två-sektorsmodell, varför det är teoretiskt möjligt att överföra två-sektorsmodellen även på en internationell migration av arbetskraft. Vid en viss given tidpunkt leder en fortsatt invandring till en minskad tillväxt då andelen lågproduktivt arbete ökar.¹⁰⁶

Enligt denna teori får nyanlända invandrare ofta arbeten i sektorer där det redan finns många invandrare. Ofta handlar det om arbeten som de infödda inte vill ha.¹⁰⁷ Om man bortser från flyktingmigration så är det främst lågutbildade som är benägna att migrera,¹⁰⁸ och de kommer på grund av sin bristande konkurrenskraft på arbetsmarknaden att arbeta färre timmar per år och vara arbetslösa i högre utsträckning än inrikes födda.¹⁰⁹ Enligt New Economics of Migration kommer invandrarna att ha lägre löner än de infödda, vilket dels beror på att de arbetar med okvalificerat arbete, dels på grund av att arbetsgivarna har en asymmetrisk information kring deras produktivitet. Lönerna hålls nere tills det att deras information om invandrarnas produktivitet ökat.¹¹⁰

Invandrarna hamnar ofta i den informella sektorn eller i lågbetalda arbeten, med följden att de antingen inte betalar skatt eller att de betalar mycket lite i skatt. Invandrarna är inte berättigade till några transfereringar om de arbetar de inom den informella sektorn och arbetar de i lågbetalda arbeten blir transfereringarna till dem små.¹¹¹ Så lite pengar som möjligt används dessutom av invandrarna till konsumtion där de arbetar, då syftet med att migrera är att spara ihop så mycket pengar som möjligt för att sedan kunna använda dem i hemlandet.¹¹²

¹⁰⁵ Piore (1979) passim.

¹⁰⁶ Stark & Yitzhaki (1982).

¹⁰⁷ Stark (1991).

¹⁰⁸ Stark & Katz (1989).

¹⁰⁹ Stark (1991, sid. 393).

¹¹⁰ Stark (1991).

¹¹¹ Stark (1991).

¹¹² Stark & Katz (1989) och Stark & Yitzhaki (1988) för indirekta resonemang kring detta.

6.1.4 Relativa faktorpriser och incitament till substitution

Effekterna av en faktorvaras långsiktiga prisförändringar kan skattas, särskilt när det gäller efterfrågan på den aktuella faktorvaran och eventuella substitueringsbehov. Givet att ett företag är vinstmaximerande leder en långsiktig brist på en faktorvara, och därmed en långsiktig prishöjning på denna faktorvara, till att denna substitueras mot en annan och billigare faktorvara. Är det arbete som är faktorvara kommer denna att ersättas med kapital.¹¹³ Enligt Begg et al. leder en ökning av priset för en faktorvara till substitutionseffekter. "The substitution effect leads the firm to produce a given output using a technique which economizes on the factor that has become relatively more expensive. Thus, a rise in the wage rate of labour leads to a substitution effect towards more capital-intensive production methods at each output".¹¹⁴ Wonnacott och Wonnacott menar att "in a competitive, fully employed economy, the wage rate increases as productivity increases. This conveys a clear message to those producers who can no longer afford the higher wage. The message is: Society can no longer afford to have its scarce labor employed in your activity. There are now too many other, more productive pursuits. This may seem harsh, but it is the sign of economic progress".¹¹⁵

ITPS menar i en tidigare rapport att "löneökningar är att vänta när arbetsgivarna börjar slåss om arbetskraften, vilket leder till att löneandelen i produktionen ökar. När marginalkostnaderna av en fortsatt produktionsökning med hjälp av arbetskraft blir högre än marginalkostnaden för att substituera arbete med kapital kommer omfattande institutionella och organisatoriska förändringar att göras samtidigt som arbetsbesparande teknik ersätter arbetskraft. Trots en mindre mängd tillfört arbete kommer produktionen att hållas uppe genom en omfattande produktivitetsoökning".¹¹⁶

Om arbetskraft i stora volymer inte importeras kommer arbetskraftsbristen att påskynda strukturomvandlingen i ekonomin, vilket ger en högre tillväxt. Skulle arbetskraft däremot importeras i stora volymer kommer detta ha en negativ inverkan på tillväxten då lågproduktiv verksamhet hålls vid liv. Samtidigt kan en import av specialistkompetens, i mindre

¹¹³ Rauhut (2002a, 2003).

¹¹⁴ Begg et al. (1987, sid 214)

¹¹⁵ Wonnacott & Wonnacott (1986, sid 723).

¹¹⁶ Rauhut (2002b, sid. 19f.).

volymer, vara en förutsättning för att några flaskhalsar i produktionen inte skall uppstå. Om flaskhalsar i produktionen permanentas har detta en negativ inverkan på den ekonomiska tillväxten.¹¹⁷

6.2 Integration

6.2.1 Arbetskraftsreserv och inkomstöverföringar

Om invandrarna hade samma åldersspecifika sysselsättningsfrekvens som de inrikes födda skulle antalet sysselsatta öka med drygt 100 000 personer. Förutom att antalet sysselsatta skulle öka, så skulle även skatteintäkterna från invandrarna öka och de offentliga transfereringarna till dem skulle minska.¹¹⁸

Det finns en stor och outnyttjad arbetskraftsreserv av invandrare som skulle kunna ta okvalificerat arbete inom vård- och omsorgssektorn. Bristande integration på arbetsmarknaden och problemen med arbetskraftsbrist inom vissa sektorer skulle kunna lösas samtidigt.¹¹⁹

Den misslyckade integrationen av invandrarna i Sverige medför en rad olika kostnader för samhället. (1) De samhällsekonomiska kostnaderna rör bland annat inkomstöverföringar från inrikes födda till invandrare och arbetslöshet bland invandrare trots brist på arbetskraft. Detta leder på sikt även till en lägre tillväxt. (2) De sociala kostnaderna rör de problem utanförskap och segregation leder till, till exempel utslagning och kriminalitet. (3) Det finns även politiska kostnader förknippade med en bristande integration. Ett exempel på detta är att diskriminering av en viss grupp i samhället blir politiskt accepterat. En annan politisk kostnad är att främlingsfientliga partier vinner mark och blir politiskt accepterade.¹²⁰

¹¹⁷ Effekterna av en massimport av arbetskraft och en mindre import av specialister för att motverka uppkomsten av flaskhalsar i produktionen knyter an till 1960-talets stora arbetskraftsinvandring, vilken hade långsiktigt negativa effekter på tillväxten, och 1950-talets invandring av specialister, som syftade till att förhindra uppkomsten av flaskhalsar. Se även den diskussion som förs i Rauhut (2002b, 2003) angående detta.

¹¹⁸ Ekberg (2002).

¹¹⁹ Broomé et al (2001).

¹²⁰ Välfärdspolitiska rådets rapport (2002).

The Economist sammanfattar problemen med en integration på följande sätt: ”The challenge of integration is threefold: to ease clashes of culture between migrants and the native population; to avert a xenophobic backlash in politics; and, most important, to bring the foreigners into the workforce”.¹²¹

6.2.2 Neoklassisk teori

Enligt neoklassisk teori kan invandring leda till ett antal externa effekter.¹²² Det finns även negativa externa effekter. Givet de antaganden neoklassisk makroteori utgår ifrån kommer en invandrad arbetskraft att konkurrera ut inhemsk arbetskraft, vilket, enligt teorin, leder till *arbetslöshet* och *sociala spänningar*. Det är knappast troligt att den inhemska arbetskraften kommer att välkomna ett upplevt ekonomiskt hot av det slag som en invandring innebär. I en genomgång av den neoklassiska makroteorins syn på externa effekter av immigration beaktas inte detta argument. Layard et al. menar att den neoklassiska makroteorins förklaring till den inhemska arbetskraftens negativa hållning gentemot immigranter är en annan än en strikt ekonomisk förklaring. ”Orsaken till den negativa reaktionen på immigration är naturligtvis främlingskräck. De flesta människor i de flesta länder känner sig oroade av att ha främlingar i sin närhet. Problemen förvärras (ordningsföljden anger en stigande skala) om (1) utlänningarna eller deras barn har språksvårigheter, (2) har annorlunda religiösa seder eller (3) är svarta”.¹²³

Genom att diskriminera en viss grupp i samhället (till exempel invandrare) förhindrar den grupp som känner sig hotad (till exempel inrikes födda) att konkurreras ut av arbetskraft som besitter någon egenskap de själva saknar. Diskriminering av en viss grupp arbetssökande är även en rationell försvarsmekanism om arbetsgivaren är rädda att förlora kunder. I båda fallen handlar det om att någon försöker förhindra att jämviktsläget förskjuts så att det missgynnar en själv.

¹²¹ The Economist (2003, sid. 8).

¹²² Se t.ex. Simon (1989). Ett exempel är att en immigrant med en högre utbildning än den inhemska befolkningen gynnar den inhemska befolkningen genom att de betalar högre skatt och ökar humankapitalets storlek. Vidare bidrar invandring till en större befolkning, vilket leder till att den inhemska marknaden blir större.

¹²³ Layard et al. (1994, sid. 47).

Enligt neoklassisk teori kan diskriminering vara ett rationellt handlande för att försvara ett relativt ekonomiskt värde och därmed förhindra att jämviktsläget förändras i någon riktning.¹²⁴

6.2.3 Teorin om den duala arbetsmarknaden

Om invandrare och deras barn försöker ta sig upp i den sociala hierarkin, från det nedre till det övre segmentet på arbetsmarknaden, uppstår sociala spänningar. De inrikes födda är inte intresserade av konkurrens om de bra arbetena.¹²⁵ Integrationsprocessen blir såväl svår som lång enligt teorin om den duala arbetsmarknaden.

6.3 Sammanfattning

Ekonomisk teori ger ingen entydig bild av att invandring automatiskt leder till en ökad ekonomisk tillväxt och inkomstöverföringar från invandrare till de inrikes födda. Om arbetskraftsinvandring sker till stagnerande branscher kommer effekten snarare bli en lägre ekonomisk tillväxt då den existerande ekonomiska strukturen hålls vid liv, det vill säga den ekonomiska strukturuomvandlingen motverkas.

Om en arbetskraftsbrist uppstår kommer starka incitament till arbetskraftsbesparande teknologiska, organisatoriska och institutionella förändringar att ske. Detta leder i sin tur till att såväl produktivitet som tillväxt ökar.

Såväl neoklassisk teori som teorin om den duala arbetsmarknaden menar att den inhemska befolkningen kommer att försöka försvara sig mot en integration då de känner sig hotade. Detta gör att en integration av invandrare kommer att vara en svår och långdragen process.

En integration av de invandrare som redan finns i landet skulle leda till att arbetskraftsreserven utnyttjas bättre, samt att skattebasen breddas och transfereringarna till invandrarna minskar.

¹²⁴ Becker (1971).

¹²⁵ Piore (1979).

7 Sammanfattande kommentarer

Sedan början av 1970-talet har det skett en försämring av invandrarnas inkomster och sysselsättningsgrad. Invandrarna har även haft en högre arbetslöshet sedan 1970-talet. 1990-talets kris drabbade dem hårdare än de flesta andra grupper i samhället. Samtidigt med denna utveckling har den svenska integrationspolitiken misslyckats. De senaste årens utveckling har även medfört att även den andra generationens invandrare har fått det allt svårare att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden.

Flertalet av de arbetskraftsinvandrare som kom till Sverige under 1960-talet kom att arbeta i lågproduktiva företag och branscher med dålig lönsamhet. Genom att man kunde anställa billig arbetskraft var det möjligt att hålla igång produktionen. Samtidigt motverkade man den ekonomiska strukturomvandlingen. Under krisen på 1970-talet slogs dessa företag och branscher ut, och arbetskraftsinvandringen till dessa företag och branscher bidrog därigenom snarast till en ekonomisk stagnation eftersom överförandet av resurser till mer expansiva företag och branscher förhindrades genom importen av arbetskraft.

Mot bakgrund av att dessa företag och branscher utgjorde majoriteten av arbetsmarknaden för invandrarna blev det naturligtvis svårare för dem att få arbete. Resultatet av den strukturomvandling som ägde rum blev att en tjänsteinriktad ekonomi växte fram, en ekonomi som visat sig ställa högre krav på lands-, plats- eller kulturspecifika kunskaper. I de flesta fall har detta missgynnat invandrarna.

Trots att arbetskraftsinvandringen under 1960-talet länge setts som nödvändig för att den svenska industrin skulle kunna expandera var de ekonomiska effekterna av invandringen små. De inkomstöverföringar som skedde från invandrarna till de inrikes födda uppgick vanligtvis till cirka en procent av BNP. Internationella studier uppvisar liknande resultat.

Några långsiktigt positiva effekter på tillväxten av Sveriges BNP har inte heller kunnat påvisas och de skattningar som gjorts för att bestämma invandringens samhällsekonomiska överskott har visat att detta i princip varit försumbart.

För att rädda tillväxt och välfärd har frågan om en ny arbetskraftsinvandring åter aktualiserats. Ekonomisk teori ger inget entydigt svar på om en invandring automatiskt genererar välfärd och tillväxt. Om invandring har en positiv effekt på den ekonomiska tillväxten beror snarare på om invandrarna har en hög substituerbarhet med den inhemska arbetskraft, att de inte motverkar den ekonomiska strukturomvandlingen och om invandrarna har en hög geografisk och yrkesmässig mobilitet.

En förutsättning för att invandring och invandrare skall ha någon positiv inverkan på den svenska ekonomin är att de invandrare som kommer till Sverige kan börja arbeta direkt när de anländer. För att inhemska arbetskraft skall kunna substitueras mot invandrad arbetskraft krävs det att substituerbarheten, det vill säga utbyttbarheten, är god. Under 1950- och 1960-talens arbetskraftsinvandring tog invandrarna okvalificerade arbeten som inte ställde några krav på yrkeskunnande eller på språkliga eller kulturella kunskaper. De områden där det finns en arbetskraftsbrist idag, och där denna förväntas bli större i framtiden, innefattar främst vård, skola och omsorg. Utan språkliga och kulturella färdigheter kan inte en lärare börja undervisa ett par dagar efter att vederbörande anlät till Sverige. Samma sak gäller för undersköterskor och vårdbiträden inom äldreomsorgen, samt läkare inom sjukvården.

För att invandrad arbetskraft skall bli användbar måste de svenska arbetsgivarna först investera i sin personal. Investeringskostnaden för arbetsgivaren, inklusive svenskundervisning, för en utländsk läkare är i genomsnitt 370 000 kronor innan vederbörande kan praktisera sitt yrke i Sverige.¹²⁶ Detta får till följd att läkaren måste vara i Sverige tills denna kostnad betalat sig för att investeringen skall vara samhällsekonomiskt lönsam, vilket kan handla om några år.

En nyligen publicerad studie visar att de invandrare i Sverige som tjänar mest och är bäst utbildade flyttar tillbaka till sina hemländer betydligt oftare än andra. Sannolikheten att en invandrare med hög inkomst återvandrar är sex gånger högre än en invandrare med låg inkomst. Studien visar även på att i genomsnitt återvandrar en tredjedel av alla invandrare inom tio år.¹²⁷

¹²⁶ Utrikesdepartementet (2003).

¹²⁷ Klinthäll (2003).

Analysen av hur återvandring påverkar den ekonomiska lönsamheten i arbetskraftsinvandring måste göras, särskilt om invandraren bara stannar 2–3 år i Sverige och rekryteringskostnaden varit hög.

För att en framtida arbetskraftsinvandring skall bli långsiktigt lönsam får den inte motverka strukturuomvandlingen av ekonomin, utan snarare försöka avhjälpa de flaskhalsar som finns i produktionen. Det är inte 1960-talets arbetskraftsinvandring som bör utgöra en förebild, utan 1950-talets. En bekymmersam omständighet är dock att en arbetskraftsinvandring till de flesta yrken inom vård, skola och omsorg skulle riskera att produktionen i kommuner och landsting utsätts för ett förändringstryck som är mindre än vad som annars skulle bli fallet. Dessutom är substituerbarheten mellan invandrad och inhemsk arbetskraft relativt låg inom vård, skola och omsorg.¹²⁸ Kommunernas och landstingens ekonomi är så dålig att när deras pensionsåtagande måste uppfyllas i samband med att 40-talisterna går i pension kommer en rationalisering och effektivisering vara oundviklig.¹²⁹ Vidare är det inte säkert att Sverige hittar den arbetskraft man behöver.¹³⁰

En ökad integration av utrikes födda på arbetsmarknaden framhålls i den internationella forskningen som samhällsekonomiskt nödvändig. Bland annat ger detta positiva effekter på den offentliga budgeten. För Sverige har de budgetförstärkande effekterna av en arbetsmarknadsintegration av de utrikes födda beräknats till 0,8–1,3 procent av BNP för 1991 och till 1,4 procent av BNP för 2001. Effekterna är i realiteten troligen större då den andra generationens invandrare inte inkluderats i beräkningarna. De ovan uppmätta positiva budgeteffekterna av en ökad arbetsmarknadsintegration, av personer med utländsk bakgrund, blir större, mätt som andel av BNP, än vad inkomstöverföringarna från invandrare till infödda var under 1950- och 1960-talen!

En förbättrad integration på arbetsmarknaden av personer med utländsk bakgrund skulle göra arbetskraften större i Sverige, men den skulle även ge Sverige en konkurrensfördel. Samtidigt som Sverige har en låg sysselsättningsfrekvens bland invandrarna är sysselsättningsfrekvensen bland kvinnorna hög i Sverige. Så ser det inte ut i de flesta av EU:s medlemsländer. För att kvinnorna i de flesta EU-länder skall kunna ha en

¹²⁸ Rauhut (2002b).

¹²⁹ Rauhut (2003).

¹³⁰ Essén (2002) och Rauhut (2002c)

förvärvsfrekvens som är i paritet med männens krävs att omfattande investeringar görs för att bygga upp barnomsorgen i dessa länder. Om detta över huvudtaget kommer att äga rum, så kommer det att ta tid. Den tiden kan Sverige utnyttja till sin fördel genom att integrera de invandrare som redan finns i Sverige på den svenska arbetsmarknaden.

Att få så många som möjligt i arbetsför ålder att försörja sig själva ger stora budgeteffekter och lättar trycket på försörjningsbördan.¹³¹ Samtidigt behövs en invandring av utländska specialister för att undvika flaskhalsar i produktionen. Båda dessa åtgärder gynnar även tillväxt och välfärd. Frågan är inte om Sverige skall satsa på antingen invandring eller integration – för att bevara välfärd och skapa tillväxt behövs båda!

¹³¹ Se t.ex. SCB (2002b) och Nilsson (2002).

Appendix¹³²

Befolknings- och arbetsmarknadssituation

Andelen i förvärvsaktiv ålder (20–64 år) bland inrikes och utrikes födda var 57 respektive 73 procent 2001, siffror som avslöjar den höga andelen förvärvsaktiva bland de utrikes födda. Invandrargruppen består ofta av vissa bestämda individer, i regel unga män i förvärvsaktiv ålder.¹³³

Skillnaderna i arbetsmarknadsförhållanden är större *inom* den utrikes födda gruppen än i förhållande till de inrikes födda. Individer från Norden, Västeuropa och Nordamerika visar de minsta skillnaderna gentemot den inrikes födda gruppen och personer från tredje världens länder de största. Manliga invandrare från Norden, EU/EES-området, och gruppen engelsktalande länder hade år 2001 en sysselsättningsgrad på 72 procent för de två första grupperna respektive 76 procent för den sista. Samtidigt var denna siffra för exempelvis utomeuropeiska och arabisktalande länder 60 respektive 54 procent. Försämringen sedan 1970-talet av invandrarers arbetsmarknadsförhållanden har dock gällt individer från de flesta av ursprungsländerna. Invandrare drabbades överlag också hårdare av 90-talskrisen än inrikes födda. Sysselsättningsgraden stiger emellertid kraftigt med vistelsetiden i landet, där skillnader på över 30 procentenheter observerats mellan de som anlänt fram till 1970 och de som kommit i slutet av 1990-talet.¹³⁴

Inrikes och utrikes födda

De ovan redovisade stora skillnaderna i sysselsättningsgrad mellan inrikes och utrikes födda leder till skillnader mellan grupperna i inkomster och bidragmottagande. Hur stora dessa skillnader är, och följderna för den offentliga sektorns intäkter och utgifter av deras hypotetiska eliminering har nedan beräknats.

¹³² Detta är en omarbetad och nedkortad version av kapitel 3-5 i Blomberg (2003b). Blomberg (2003b) utgör en förstudie till denna rapport.

¹³³ Björklund et al. (2000).

¹³⁴ Välfärdspolitiska rådets rapport (2002).

TABELL A.1

Genomsnittsvärden för valda utgiftsposter år 2001. Inrikes respektive utrikes födda (20-64 år)

Post	Inrikes födda	Utrikes födda	Utrikes födda
	medelvärde (kr)	medelvärde (kr)	Andel
förvärvsinkomster	217 178	155 068	0,71
arbetslöshetsersättning	4 172	4 989	1,21
bostadsbidrag	630	2 273	3,61
socialbidrag	712	5 190	7,29
direkta skatter	67 134	45 609	0,68
indirekta skatter	47 292	33 674	0,71

Källa: Blomberg (2003b).

Fördelning av poster på befolkningsgrupper i utgångsläget

Tabell A.1 visar de genomsnittliga värdena för grupperna inrikes respektive utrikes födda för de relevanta posterna.¹³⁵ När de utrikes födda jämförs med de inrikes födda visar resultaten en klar inkomstskillnad. De utrikes föddas genomsnittsinkomst ligger strax över 70 procent av de inrikes föddas. Det genomsnittliga skattebidraget blir härmed också klart lägre- under 70 procent – och mottagandet av olika former av ekonomiskt stöd större. Genomsnittsinvandrarerna tar emot över tre respektive över sju gånger så mycket i bostads- respektive socialbidrag som den genomsnittlige inrikes födde individen.

TABELL A.2

Andel bidragsmottagare i procent år 2001 bland inrikes respektive utrikes födda (20-64 år)

Bidrag	Inrikes födda	Utrikes födda
arbetslöshetsersättning	10,6	12,3
bostadsbidrag	5	17,4
socialbidrag	2,8	11,3

Källa: Blomberg (2003b).

¹³⁵ Se Blomberg (2003b) för en diskussion kring varför dessa budgetposter valts ut.

TABELL A.3

Genomsnittlig och aggregerad förändring av poster

Post	Genomsnittlig (kr)	Aggregerad (mdr kr)
förvärvsinkomster	+ 62 110	+ 46,6
arbetslöshetsersättning	- 818	- 0,6
bostadsbidrag	- 1 644	- 1,2
socialbidrag	- 4 479	- 3,4
direkta skatter	+ 21 525	+ 16,2
indirekta skatter	+ 13 618	+ 10,2

Källa: Blomberg (2003).

De genomsnittliga skillnaderna i bidragsutnyttjande är som synes betydligt större än skillnaderna i inkomst eller mottagandet av arbetslöshetsersättning. Samma intryck ger tabell A.2 där andelen mottagare av de olika bidragen bland grupperna jämförs. En viss överrepresentation finns bland de utrikes födda även för arbetslöshetsersättning men skillnaden är långt större för social- och bostadsbidragen.

Aggregerade resultat efter hypotetisk sysselsättningsökning

En tänkt sysselsättningsökning genomförs genom att genomsnittsinkomsten höjs för gruppen utrikes födda. Detta medför även en förändring av skattebetalningar och nyttjande av bidrag, vilka nu antas hamna på samma nivå som för de inrikes födda.

Denna totala utjämning inom den svenska befolkningen i förvärsaktiv ålder leder till vissa förändringar på genomsnittsvärdena för de olika posterna.

Storleken på de relevanta intäcks- och utgiftsposterna inom den offentliga sektorn 2001 redovisas i tabell A.3. Effekterna på arbetslöshetsersättningen blir som förväntat små då som ovan redovisats få av de utrikes födda utan sysselsättning verkar återfinnas bland dem som kvalificerat sig för denna typ av ersättning. De stora effekterna sker för posterna bostads- respektive socialbidrag vilka reduceras med cirka 30 respektive cirka 34 procent, vilket i båda fallen måste anses som mycket stora effekter.

TABELL A.3

Förändring av 2001 års offentliga budgetposter (miljarder kr)

Post	Värde	Nytt värde	Förändring per post (%)
arbetslöshetsersättning	36	35,4	- 1,71
bostadsbidrag	4	2,8	- 30,84
socialbidrag	9,8	6,4	- 34,35
direkta skatter	394,0	410,2	+ 4,10
indirekta skatter	271,5	281,7	+ 3,76

Källa: Blomberg (2003b).

Intäkterna från direkta respektive indirekta skatter visar relativt små förändringar procentuellt men är dock av magnituden 16 respektive 10 miljarder kronor vilka ändå är relativt stora summor: Exempelvis var år 2001 statens utgifter för invandrare och flyktingar 5,3 miljarder kronor, det vill säga mindre än en tredjedel av intäktsökningen från de direkta skatterna.

De totala taxerade förvärvsinkomsterna i samhället ökar med över 46 miljarder kronor från cirka 1 311¹³⁶ till cirka 1 357 miljarder, en ökning på över 3,5 procent och runt 2 procent av 2001 års BNP¹³⁷. De totala intäkterna för det offentliga ökar enligt beräkningarna ovan med 26,4 miljarder och de totala utgifterna minskar med 5,2 miljarder. Detta resulterar i en sammanlagd förstärkning av budgetbalansen på 31,6 miljarder.

Då den totala offentliga budgetens intäkter låg på 1 473 miljarder och utgifterna på 1 437 miljarder¹³⁸ år 2001 blir förändringen av de båda posterna cirka 1,8 respektive cirka 0,4 procent. Den totala positiva effekten på cirka 31 miljarder utgör 1,4 procent av 2001 års BNP.

¹³⁶ SCB (2002a).¹³⁷ 2260 miljarder i löpande priser (SCB 2003).¹³⁸ SCB (2001b)

TABELL A.4
Sveriges befolkning efter ursprungsområde år 2001

	Antal	Andel
Totalt	8 908 821	100
inrikes födda	7 881 154	88,5
utrikes födda	1 027 667	11,5
a) utrikes födda Västvärlden	400 615	4,5
b) utrikes födda icke-Västvärlden	627 052	7,0

Källa: Blomberg (2003b).

Utrikes födda: Västvärlden och icke-Västvärlden

Fram till 1970-talet bestod invandringen till Sverige framförallt av arbetskraftsinvandring för att därefter alltmer ersättas av flykting- och anhöriginvandring. Detta medförde en förändring av invandrarnas ursprungsområden, där de nordiska länderna föll kraftigt från en tidigare dominerade position medan de utomeuropeiska länderna starkt ökade sin andel. Medan de tidigare invandrarna nått en liknande sysselsättningsgrad och inkomstnivå som de inrikes födda visade sig de senare anländas arbetsmarknadskarriärer bli mindre framgångsrika.

Enligt hypotesen om kultur- eller landsspecifikt kapital kan invandrare förväntas möta problem och hinder på arbetsmarknaden ju mer annorlunda och okänt invandrarens hemland är eller ter sig ur olika aspekter bland arbetsgivare i värdlandet. Därför görs en ytterligare indelning, där gruppen utrikes födda nu fördelas i två olika grupper: "Västvärlden" eller "icke-Västvärlden" med avseende på ursprungsområde (se tabell A.4). Gruppen födda utanför Västvärlden utgör en klar majoritet bland de utrikes födda, vilket vittnar om omfattningen av denna mer flykting- och anhörigbaserade invandring. Uppgifterna från ovan rörande de förvärvsaktiva kan nu kompletteras med siffrorna för de båda delgrupperna. Det visar sig då att gruppen födda utanför Västvärlden har den allra största andelen i förvärvsaktiv ålder bland sina medlemmar; 74 procent, tre procentenheter högre än gruppen födda i Västvärlden.

TABELL A.5

Genomsnittsvärden för valda poster år 2001. Utrikes födda Västvärlden (20-64 år)

Post	Medelvärde (kr)	Andel av inrikes föddas medelvärde
förvärvsinkomster	198 114	0,91
arbetslöshetsersättning	4 207	1,01
bostadsbidrag	793	1,26
socialbidrag	1 068	1,50
direkta skatter	60 909	0,91
indirekta skatter	43 069	0,91

Källor: Blomberg (2003b).

Fördelning av poster på befolkningsgrupper i utgångsläget

I tabell A.5 nyanseras bilden av de utrikes föddas ekonomiska situation och belastning av den offentliga sektorn, då en uppdelning på inkomst- och utgiftsposter mellan de båda delgrupperna nu åstadkommit: Gruppen födda i Västvärlden visar här upp en helt annan bild än den utrikes födda gruppen som helhet gjorde i tabell A.5. Genomsnittsinkomsten är 20 procentenheter högre för dessa invandrare än för de utrikes födda generellt, och inkomstskattebetalningens genomsnittstorlek likaså. Samtidigt är emellertid också denna invandrargrupp i högre grad mottagare av bidrag än de inrikes födda. Skillnaden är dock förutom för arbetslöshetsersättningen långt mindre än vid jämförelsen mellan de inrikes födda och den utrikes födda gruppen totalt.

När resultaten för gruppen födda utanför Västvärlden redovisas framträder en helt annan bild än för gruppen födda i Västvärlden (se tabell A.6). Mönstret liknar nu åter det för den utrikes födda gruppen som helhet som redovisades i tabell A.1.

TABELL A.6

Genomsnittsvärden för poster år 2001. Utrikes födda icke-Västvärlden (20-64 år)

Post	Medelvärde (kr)	Andel av inrikes föddas medelvärde
förvärvsinkomster	128 590	0,59
arbetslöshetsersättning	5 471	1,31
bostadsbidrag	3 185	5,05
socialbidrag	7 727	10,85
direkta skatter	36 198	0,54
indirekta skatter	27 896	0,59

Källa: Blomberg (2003b).

Genomsnittsinkomsten är här under 60 procent av de inrikes föddas och mottagandet av exempelvis socialbidrag nära elva gånger så stort. Dessa beräkningar visar på de stora skillnaderna inom den utrikes födda gruppen, skillnader som belysts även i andra studier¹³⁹. I båda beräkningarna, först gällande den utrikes födda gruppen totalt och sedan här för gruppen födda utanför Västvärlden, är skillnaden jämfört med de inrikes födda i mottagande av socialbidrag långt större än skillnaden i inkomster eller i mottagande av arbetslöshetsersättning. Detta tyder på att många av invandrarna aldrig lyckats etablera sig på arbetsmarknaden och därmed inte kvalificerat sig för arbetslöshetsersättning. De stora skillnaderna i sysselsättning och inkomst kan därmed bero på att många invandrare inte ens deltar i arbetskraften och att en grupp latent arbetssökande döljer sig bakom arbetslöshetsstatistiken.

Tabell A.7 redovisar andelen bidragsmottagare bland delgrupperna. Intrycket för gruppen födda utanför Västvärlden är att överrepresentationen är långt större vad gäller social- och bostadsbidrag än vad gäller arbetslöshetsersättning.

¹³⁹ Se t.ex. Välfärdspolitiska rådets rapport (2002).

TABELL A.7

Andel bidragstagare i procent år 2001 bland utrikes födda Västvärlden respektive icke-Västvärlden (20-64 år)

Bidrag	Utrikes födda Västvärlden	Utrikes födda icke Västvärlden
arbetslöshetsersättning	9,4	14,1
bostadsbidrag	5,5	24,7
socialbidrag	3,7	16

Källa: Blomberg (2003b).

Detta resultat tillsammans med sysselsättningsstatistiken ovan indikerar att gruppen "latent arbetsökande" således kan vara stor framförallt bland de födda utanför Västvärlden. Sammantaget kan i huvudsak alltså sysselsättnings- och inkomstskillnaderna mellan de inrikes och utrikes födda härledas till majoritetsgruppens – de utanför Västvärlden födda – problematiska situation.

Aggregerade resultat efter hypotetisk sysselsättningsökning

En ny hypotetisk sysselsättningshöjning och därpå följande inkomstökning görs nu men denna gång enbart för gruppen född utanför Västvärlden, varpå en total utjämning av inkomster och bidragsutnyttjande sker inom den utrikes födda gruppen. Denna hypotetiska förändring resulterar i följande aggregerade effekter (se tabell A.8).

Utnyttjandet av ekonomiska bistånd i form av arbetslöshetsersättning, bostadsbidrag och socialbidrag sjunker även i detta fall. Storleken på de genomsnittliga förändringarna är nu avsevärt större. De aggregerade förändringarna är för alla bidragsposterna dock i närheten av de tidigare resultaten. Detta indikerar att gruppen födda utanför Västvärlden står för det mesta av bidragutnyttjandet bland de utrikes födda. De aggregerade skattebetalningarna ökar av naturliga skäl inte i lika hög grad som vid den förra beräkningen då gruppen som utsätts för sysselsättningshöjningen nu är avsevärt mindre, men blir ändå av betydande storlek.

TABELL A.8
Genomsnittlig och aggregerad förändring av valda poster

Post	Genomsnittlig (kr)	Aggregerad (miljarder kr)
förvärvsinkomster	+ 69 525	+ 32,3
arbetslöshetsersättning	- 1 265	- 0,6
bostadsbidrag	- 2 391	- 1,1
socialbidrag	- 6 659	- 3,1
direkta skatter	+ 24 711	+ 11,5
indirekta skatter	+ 15 173	+ 7,1

Källa: Blomberg (2003b).

Trots att det skiljer en del i förändringarna av intäktsposterna i antalet kronor i de både beräkningsfallen blir de relativa effekternas storlek enligt tabell A.9 liknande i detta senare fall. De totala taxerade förvärvsinkomsterna i samhället ökar emellertid nu med den betydligt lägre siffran 32 miljarder, dock en ökning på över två procent och motsvarande ett värde av en procent av 2001 års BNP.

TABELL A.9
Förändring av 2001 års offentliga budgetposter (miljarder kr)

Post	Värde	Nytt värde	Förändring per post (%)
arbetslöshetsersättning	36	35,4	- 1,63
bostadsbidrag	4	2,9	- 27,78
socialbidrag	9,787	6,7	- 31,62
direkta skatter	394,005	405,5	+ 2,91
indirekta skatter	271,515	278,6	+ 2,60

Källa: Blomberg (2003b).

De offentliga intäkterna ökar med 18,6 miljarder och utgifterna minskar med 4,8 miljarder. Budgetförstärkningen blir nu totalt 23,4 miljarder, runt 8 miljarder mindre än i det första fallet, vilket visar den ekonomiska betydelsen av det efter denna utjämning återstående glappet mellan den inrikes och utrikes födda gruppen. Minskningen av utgifterna blir något mindre men skillnaden är marginell; det är helt enkelt gruppen födda utanför Västvärlden som står för bidragsutnyttjandet.

Referenser

- Ahlberg, J. (1996) *Invandrare och invandrares barns brottslighet. Brottsförebyggande rådet Rapport 1996:2*
- Akbari, A.H. (1989) The Benefits of Immigrants to Canada: Evidence on Tax and Public Services”, *Canadian Public Policy 15*
- Andersson, R. (2000) ”Etnisk och socialekonomisk segregation i Sverige 1990-1998”, *Johan Frizell (red.) Välfärdens förutsättningar: arbetsmarknad, demografi och segregation. SOU 2000:37*. Fritzes förlag
- Andersson, R., Molina, I. & Sandberg, A. (1992) *Social geografi och etniska relationer*. Forskningsrapporter från Kulturgeografiska institutionen Uppsala universitet Nr. 103
- Arai, M., Schröder, L. & Vilhelmsson, R. (2000) *En svartvit arbetsmarknad? Ds 2000:47*. Fritzes
- Becker, G. (1971) *The Economics of Discrimination*. University of Chicago Press
- Begg, D., Fischer, S. & Dornbusch, R. (1987) *Economics*. McGraw-Hill
- Bengtsson, T. & Scott, K. (2002) *Immigrant Consumption of Sickness Benefits in Sweden 1981-1991*. Lund Papers in Economic History No. 83
- Bevelander, P. (2000) *Immigrant Employment Integration and Structural Change in Sweden 1970-1995*. Almqvist & Wiksell International.
- Bevelander, P. & Skyt-Nielsen, H. (2001) ”Declining Employment Assimilation of Immigrants in Sweden: Observed and Unobserved Characteristics?”, *Journal of Population Economics Vol. 14 No. 3*
- Bevelander, P., Carlson, B. & Rojas, M. (1997) *I krusbärslandets storstäder. Om invandrare i Stockholm, Göteborg och Malmö*. SNS förlag
- Björklund, A., Edin, P.A., Holmlund, B. & Wadensjö, E. (2000) *Arbetsmarknaden*. SNS förlag

- Björkman, I., Elferson, J. & Wedin, Å. (1996) Flyktingpolitikens andra steg - Återvandring som utvecklingsstöd. SNS
- Blau, F.D. (1984) "The Use of Transfer Payments by Immigrants", *Industrial and Labour Relations Review* 37
- Blomberg, G. (2003a) *Migration och arbetskraftsinvandring till USA*. Institutet för tillväxtpolitiska studier, Analysrapport A2003:0
- Blomberg, G. (2003b) *Arbetsmarknadsintegration och budgeteffekter*. D-uppsats Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.
- Borjas, G. (1994) "Tired, Poor, on Welfare", in N. Mills (Ed.) *Arguing Immigration*. Simon & Schuster
- Borjas, G. (1995) "The Economic Benefits from Immigration", *Journal of Economic Perspectives* Vol. 9 no. 2
- Borjas, G. (2001) *Heaven's Door. Immigration Policy and the American Economy*. Princeton University Press.
- Broomé, P. & Bäcklund, A.-K. (1998) *S-märkt – Företagens etniska vägval*. SNS förlag
- Broomé, P., Bäcklund, A.-K., Lundh, C. & Ohlsson, R. (1996) *Varför sitter 'brassen' på bänken eller varför har invandrarna så svårt att få jobb?* SNS förlag
- Broomé, P., Carlson, B. & Ohlsson, R. (2001) *Bäddat för mångfald*. SNS förlag
- Brottsförebyggande rådet (2000) *Brottsnivåerna i landets kommuner: en statistisk undersökning*. BRÅ Rapport 2000:5
- Brücker, H., Epstein, G.S., McCormick, B., Saint-Paul, G., Venturini, A. & Zimmermann, K. (2002) "Managing Migration in the European Welfare State", Boeri, Hanson & McCormick (Eds.) *Immigration Policy and the Welfare System*. Oxford University Press
- Christensen, L (1998) "Immigration, arbejdsmarkedet og de offentlige finanser i Danmark", Bager & Rezaei (red.) *Indvandringens økonomiske konsekvenser i Skandinavien*. Sydjysk Universitetsforlag
- Dagens Nyheter* (2002) Invandrares brott skiljs ut. 2002-06-28

- Dahmén, E. (1992) "Den industriella utvecklingen efter andra världskriget", *Sveriges industri*. Förlags AB Industrilitteratur
- Demokratirådets rapport (1998) *Demokrati och medborgarskap*. SNS förlag
- Ebbeson, U. (1997) "Historisk återblick", *Mångfald och ursprung*. Statens invandrarverk
- Edebalk, P.G., Ståhlberg, A.C. & Wadensjö, E. (1998) *Socialförsäkringarna*. SNS förlag
- Ekberg, J. (1977) "Long-term Effects of Immigration", *Economy and History vol. XX*
- Ekberg, J. (1983) *Inkomsteffekter av invandring*. Lund Economic Studies nr 27. Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet.
- Ekberg, J. (1997a) "Svårt för nya svenskar att få jobb", *Mångfald och ursprung*. Statens invandrarverk
- Ekberg, J. (1997b) "Hur är arbetsmarknaden för den andra generationens invandrare?", *Arbetsmarknad och arbetsliv*
- Ekberg, J. (1998a) "Hur påverkar invandring inkomster för infödda?", *Bager och Rezaei (red.) Invandringens ekonomiske konsekvenser i Skandinavien*. Sydjysk Universitetsforlag
- Ekberg, J. (1998b) "Economic Surplus genom invandring. Något att bry sig om?", *Rapporter från Högskolan i Växjö* nr 10 1998
- Ekberg, J. (1999) "Immigration and the public Sector: Income Effects for the Native Population in Sweden", *Journal of Population Economics Vol. 12 no. 3*
- Ekberg, J. (2002) "Finns det plats för invandrare på den svenska arbetsmarknaden?", *Hela folket i arbete?* FAS
- Ekberg, J. & Andersson, L. (1995) *Invandring, sysselsättning och ekonomiska effekter*, Ds 1995:68, ESO Finansdepartementet
- Ekberg, J. & Gustafsson, B. (1995) *Invandrare på arbetsmarknaden*. SNS förlag
- Ekberg, J. & Hammarstedt, M. (1999) "Invandrare i det svenska trygghetssystemet", *Socialvetenskaplig tidskrift nr 3 1999*

- Ekberg, J. & Löfmark, M. (2003) "EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet – inkomsteffekter för befolkningen i Sverige", bilaga 2 i Utrikesdepartementet (2003) *EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet SOU 2002:116*. Fritzes
- Ekberg, J. & Rooth, D.-O. (2001) "Unemployment and Earnings for Second Generation Immigrants - Parent Composition and Ethnic Disparities", inskickad till *Journal of Population Economics*, manuskript.
- Eklund, K. (2001) *Vår ekonomi*. Bokförlaget Prisma
- Elliott, R.F. (1991) *Labor Economics*. McGraw-Hill.
- Essén, A. (2002) *Svensk invandring och arbetsmarknaden. Återblick och nuläge*. Institutet för framtidsstudier, rapport 2002:18
- Fassmann, H. & Münz, R. (1995) "The Future of East-West Migration", *van der Erf & Heering (Eds.) Causes of International Migration*. NIDI
- Friedberg, R.M. & Hunt, J. (1995) "The Impact of Immigrants on Host Country Wages, Employment and Growth", *Journal of Economic Perspectives Vol. 9 no. 2*
- Fürth, T. (1993) "Finns Sverige i en mångkulturell framtid?", *Fürth och Ornbrant (red.) I samma hus*. Carlssons bokförlag
- Gustafsson, B. (1990) "Public Sector Transfers and Income Taxes Among Immigrants and Natives in Sweden", *International Migration Quarterly Review No. 28*
- Gustafsson, B. (1997) "Invandras försörjning: sämre inkomster större arbetslöshet – även efter 20 år i landet", *Mångfald och ursprung*. Statens invandrarverk
- Gustafsson, B. & Larsson, T. (1997) "Invandrare och offentliga sektors budgetrestriktion – En redovisningsövning", *Ekonomisk Debatt 1997 nr 3*
- Gustafsson, B. & Österberg, T. (2001) "Immigrants and the Public Sector Budget – Accounting Exercises for Sweden", *Journal of Population Economics 14*

- Gustafsson, B., Zamanian, M., & Aguilar, R. (1990) *Invandring och försörjning*. Bokförlaget Daidalos
- Gür, T. (1995) *Staten och nykomlingarna*. City University Press
- Gür, T. & Hellman, J. (1996) *En stjälpande hand*. Timbro
- Hanson, G.H., Scheve, K.F., Slaughter, M.J. & Spilimbergo, A. (2002) "Immigration and the US Economy: Labor Market Impacts, Illegal Entry and Policy Choices", *Boeri, Hanson & McCormick (Eds.) Immigration Policy and the Welfare System*. Oxford University Press
- Holgersson, L. (1997) *Socialpolitik och socialt arbete*. Norstedts Juridik
- Holm, T. (1992) "Invandrapolitik under omprövning", *Bättre blandad än särbehandlad. Om kommunernas framtida invandrapolitik*. Svenska Kommunförbundet.
- Häll, L. (1997) "Invandrarnas levnadsförhållanden", *Välfärd och ojämlikhet i 20-årsperspektiv*, SCB rapport 91
- Högskoleverkets årsrapport* (2003) Universitet och högskolor
- Integrationsverket (2003) *Rapport integration 2002*.
- Johansson, R. (2000) "'Ett odödligt sinnelag?' Svensk nationell utveckling i ett komparativt perspektiv", *Olsson (red.) Etnicitetens gränser och mångfald*. Carlssons Bokförlag
- Johnson, G. (1980) "The Labor Market Effects of Immigration", *Industrial and Labor Relations Review* Vol. 33 No. 3: 331-341
- Jonsson, K. (1993) "Under kulturens hammare på naturens städ", *Fürth och Ornbrant (red.) I samma hus*. Carlssons bokförlag
- Kakwani, N. (1986) *Analysing Redistribution Policies. A Study using Australian Data*. Cambridge University Press
- Klinthäll, M. (2003) *Return Migration from Sweden 1968-1996*. Almqvist & Wiksell International
- Larsen, K.A. (1996) *Invandring og offentlig økonomi*. Rapport 46/1996 Senter for økonomisk analyse. Oslo

- Larsen, K.A. & Bruce, E. (1998) ”Virkninger av innvandring på de offentlige finanser i Norge”, *Bager & Rezaei (red.) Invandringens økonomiske konsekvenser i Skandinavien*. Sydjysk Universitetsforlag
- Layard, R., Blanchard, O., Dornbusch, R. & Krugman, P. (1994) *Invandringen från öst*. SNS.
- Leiniö, T.-L. (1995) ”Invandrarungdomarnas inträde i vuxenvärlden och i det svenska samhället”, *SoS-rapport 1995:5 Invandrares hälsa och sociala förhållanden*. Socialstyrelsen
- Le Grand, C. & Szulkin, R. (2000) ”Permanent Disadvantage or Gradual Integration: Explaining the Immigrant-Native Earnings Gap in Sweden”, *Working Paper 7/2000*, SOFI
- Lundh, C. (1994) ”Invandrarna i den svenska modellen – hot eller reserv?”, *Arbetshistoria nr 2 1994*
- Lundh, C. & Ohlsson, R. (1994a) ”Immigration and Economic Change”, *Bengtsson (Ed.) Population, Economy and Welfare in Sweden*. Springer Verlag
- Lundh, C. & Ohlsson, R. (1994b) *Från arbetskraftsimport till flyktinginvandring*. SNS förlag
- Maillat, D. (1974) ”The Economic Effects of the Employment of Foreign Workers: the Case of Switzerland”, *The Effects of Employment of Foreign Workers*. OECD
- Martens, P.L. (1998) *Brottslighet och utsatthet för brott bland personer födda i Sverige och i utlandet*. Brottsförebyggande rådet Rapport 1998:2
- Miegel, M. (1984) *Arbeitsmarktpolitik auf Irrwegen*. Bonn
- Molin, J. (2000) ”Sverige inte moget för ny invandring”, *Socialpolitik nr 2 2000*
- Molina, I. (2000) ”Etnisk boendesegregation: en Folkhemmets paradox”, *Den glömda krisen*. Agora
- Mosisa, A.T. (2002) ”The role of foreign-born workers in the U.S. Economy”, *Monthly Labor Review May 2002*. Washington: Department of Labor

- Mønnesland, J. (1998) "Innvandrerens bidrag till norsk verdiskaping", *Bager & Rezaei (red.) Invandringens økonomiske konsekvenser i Skandinavien*. Sydjysk Universitetsforlag
- Nilsson, Å. (2002) "Arbetskraftsinvandring – en lösning på försörjningsbördan", *Välfärdsbulletinen nr 2002*.
- OECD (2002) *The Economic Impact of International Migration: A Framework for EDRC Country Reviews*. Ännu ej publicerad rapport.
- Ohlsson, R. (1978) *Ökonomisk strukturförändring och invandring*. CWK Gleerups.
- Ohlsson, R. (1999) "Scandinavia", *Schulze (Ed.) Western Europe: Economic and Social Change since 1945*. Longman
- Pettersen, J.O. & Mønnesland, J. (1996) *Innvandrerens bidrag till norsk verdiskaping*. NIBR-rapport 1996:21
- Piore, M. (1979) *Birds of Passage*. Cambridge University Press
- Proposition 1975:26
- RFV (1990) "Långvarig sjukfrånvaro under olika arbetsförhållanden", *Riksförsäkringsverket redovisar 1990:14*
- RFV (1996) "Invandrarna i socialförsäkringen", *Riksförsäkringsverket redovisar 1996:11*
- RFV (2001) "Invandras förtidspensioner under 1990-talet", *Riksförsäkringsverket redovisar 2001:7*
- Rashid, S. (2002) "Invandrarinkomster, assimilering och heterogenitet", i *Rashid, S. Invandrarinkomster, förvärvsdeltagande och familj*. Umeå Economic Studies No. 588
- Rauhut, D. (2002a) *Fattigvård, socialbidrag och synen på fattigdom i Sverige 1918-1997*. Almqvist & Wiksell
- Rauhut, D. (2002b) *Arbetskraftsbrist och arbetskraftsinvandring: hot eller möjlighet för ekonomisk tillväxt?* Institutet för tillväxtpolitiska studier, Analysrapport A2002:10

- Rauhut, D. (2002c) *Var hittar Sverige sin arbetskraft? En översikt av tänkbara sändarländer*. Institutet för tillväxtpolitiska studier, Analysrapport A2002:13
- Rauhut, D. (2003) *Den omöjliga ekvationen – Om prognoser, finanser och behovet av arbetskraft inom den kommunala sektorn*. Institutet för tillväxtpolitiska studier, Analysrapport A2003:08
- Rojas, M. (1994) *I ensamhetens labyrint*. Brombergs förlag
- Rojas, M. (1995) *Sveriges oälskade barn – att vara svensk men ändå inte*. Brombergs förlag
- Roselius, M. & Häll, L. (1999) ”Invandrare svagt förankrade i Sverige”, *Välfärdsbulletinen Nr 3 1999*
- Rosholm, M., Scott, K. & Husted, L. (2001) *The Times They Are A-changin’. Organizational Change and Immigrant Employment Opportunities in Scandinavia*. IZA Discussion Paper No. 258
- SCB (2001a) *HE21 SM 0201*
- SCB (2001b) *Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2001*
- SCB (2002a) *Taxeringsutfallet 2002*, OE 21 SM 0201
- SCB (2002b) *Arbetskraftsinvandring – en lösning på försörjningsbrödan?* Demografiska rapporter 2002:6
- SCB (2003) *Nationalräkenskaper 1996-2001*, NR 10 SM 0201
- Schoorl, J. (1995) ”Determinants of International Migration: Theoretical Approaches and Implications for Survey Research”, *van der Erf & Heering (Eds.) Causes of International Migration*. NIDI
- Schröder, L. & Vilhelmsson, R. (1998) ”’Sverigespecifikt’ humankapital och ungdomars etablering på arbetsmarknaden”, *Ekonomisk Debatt 1998 nr 8*
- Scott, K. (1999) *The Immigrant Experience: Changing Employment and Income Patterns in Sweden 1970-1993*. Lund University Press
- Simon, J.L. (1999) *The Economic Consequences of Immigration*. 2nd edition. The University of Michigan Press
- Stark, O. (1991) *The Migration of Labor*. Blackwell

- Stark, O. & Katz, E. (1989) "International Labor Migration under Alternative Informational Regimes: A Dynamic Analysis", *European Economic Review* 33.
- Stark, O. & Yitzhaki, S. (1982) "Migration, Growth, Distribution and Welfare", *Economic Letters* 10.
- Stark, O. & Yitzhaki, S. (1988) "Labor Migration as a Response to Relative Deprivation", *Journal of Population Economics* 1.
- Statens Invandrarverk (1997) *Mångfald och ursprung*
- Storesletten, K. (2002) *Fiscal Implications of Immigration – A Net Present Value Calculation*. Institute for International Economic Studies Seminar Paper No. 701
- Straubhaar, T. & Weber, R. (1994) "On the Economics of Immigration: Some Empirical Evidence for Switzerland", *International Review of Applied Economics* 8
- The Economist* (2002) The Longest Journey – A Survey of Migration. November 2nd 2002
- The Economist* (2003) Dancing to a New Tune – A Survey of the Nordic Region. June 14th 2003
- Törnqvist, K. (1997) "Återvandring – Pilotprojekt kopplar samman hemvändare och återuppbyggnad", *Mångfald och ursprung*. Statens invandrarverk
- Ulrich, R. (1994) "The Impact for Foreigners on Public Purse", *Spencer (Ed.) Immigration as an Economic Asset*. Trentham Books Ltd.
- U.S. Department of Labor (2001) "Counting Minorities: A Brief History and a Look at the Future", *Report on the American Workforce 2001*, www.bls.gov.
- Utrikesdepartementet (2003) *EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet SOU 2002:116*. Fritzes
- Välfärdspolitiska rådets rapport (1998) *Välfärdspolitik i kristid – håller arbetslinjen?*. SNS.
- Välfärdspolitiska rådets rapport (2002) *Arbete? Var god dröj! Invandra-re i välfärdssamhället*. SNS förlag

- Wadensjö, E. (1972) *Immigration och samhällsekonomi*. Avhandling, Lund
- Wadensjö, E. (1981) ”Arbetsmarknad, invandring och ekonomi”, *Hamberg & Hammar (red.) Invandringen och framtiden*. Liber förlag
- Weintraub, S. (1984) “Illegal Immigrants in Texas: Impact on Social Services and Related Considerations”, *International Migration Review* 18
- Wonnacott, P. & Wonnacott, R. (1986) *Economics*. McGraw-Hill
- Zimmermann, K. (1995) ”Tackling the European Migration Problem”, *Journal of Economic Perspectives* Vol. 9 no. 2
- Økonomiministeriet (1997) ”Økonomiska konsekvenser av indvandring”, *Økonomisk oversigt*. København
- Österberg, T. (2002) “Klassresan i det nya landet. Om social och ekonomisk mobilitet bland invandrarna”, *Fattigdom i välfärdsstaten*. FAS

ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon: 063 16 66 00
Fax: 063 16 66 01
info@itps.se
www.itps.se
ISBN 91-974582-2-8

